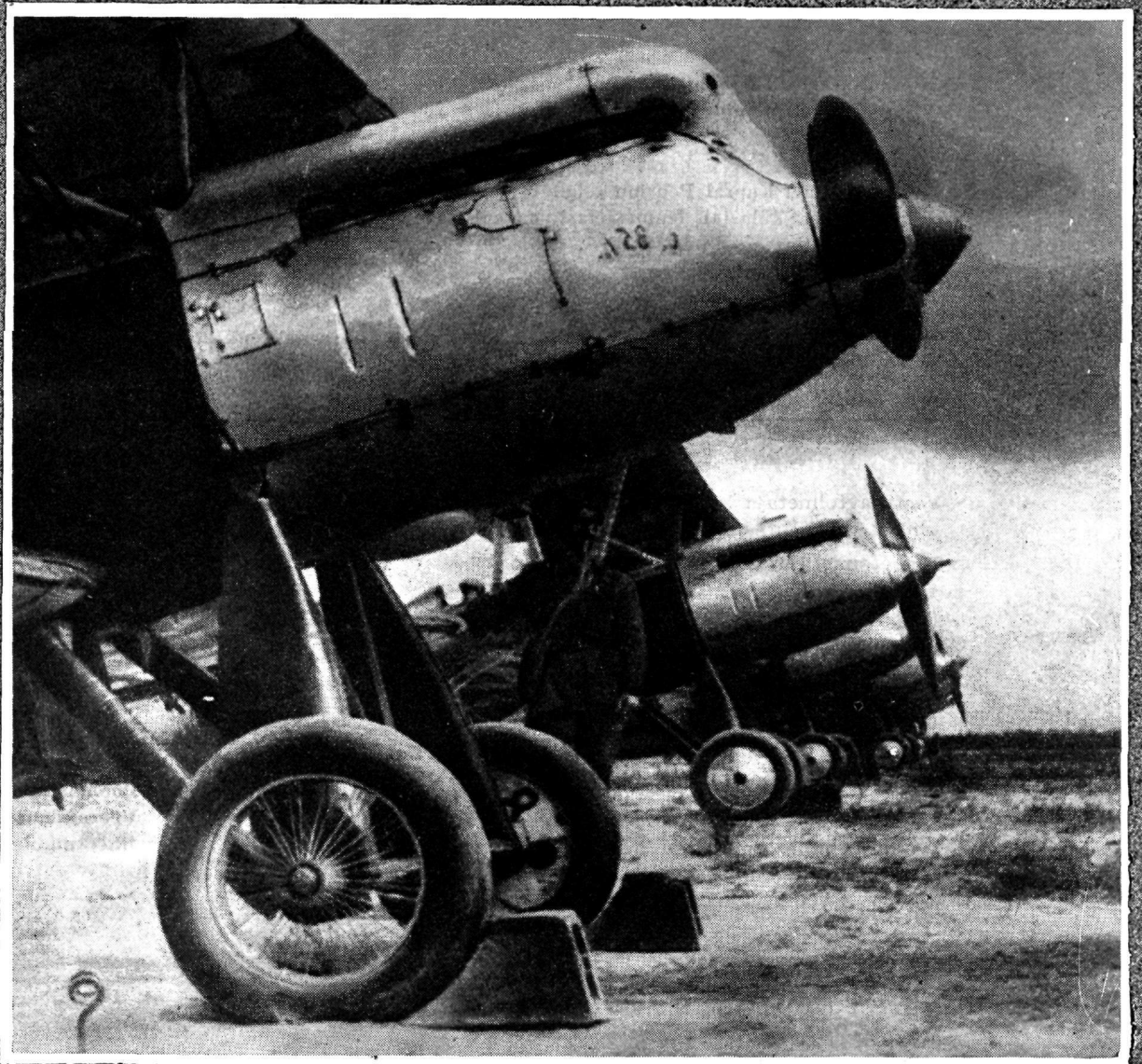

SODUR

XXII AASTAKÄIK ■ 17.08.40. ■ Nr. 33-34

SÕJANDUSLIK AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 33—34 — 1940.

Sisustik:	Lk.	Содержание:	Стр.
Elagu kuulsusrikas ja võimas nõukogude lennuvägi	739	Да здравствует доблестный и могучий советский Воздушный Флот	739
18. august — Üleliiduline Lennupäev	740	18 августа — всесоюзный день авиации	740
Stalini kotkad	741	Сталинские соколы	741
NSV Liidu aumärkidest, autasudest ja auhinna-medest	748	Ордена, награды и почетные звания в СССР	748
Leitnant E. Raendi: Märkmeid õhukaitsesuurtükkide tulejuhtimisvahendeist.		Лейтенант Э. Раенди: Заметки о приспособлениях для ведения стрельбы противоздушных орудий.	
San-major R. Tuisk: Sanitaarteenistuse korraldus sõja ajal	754	Майор Р. Туйск: Военно-санитарная служба во время войны	754
BIBLIOGRAAFIA		БИБЛИОГРАФИЯ:	
— A.: Pikeerivad pommituslennukid	758	— A.: Пикирующие бомбардировщики	758
— -ms-: Aerodroomide kaitse	760	— -мс-: Защита аэродромов	760
MEELELAHUTUSOSA.		СТДЕЛ ДОСУГИ:	
— E. Laidsaar: Kapral Pension selgitab stahaanovlust, külastab lennuväelasi ja veab sisse mustlase	762	— Капрал Пенсион объясняет стахановское движение, посещает летчиков и подводит цыгана	762
— Male.		— Шахматы.	

K a a n e p i f t: Punafennuväe hävitajatesalk stardijoonel.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

Да здравствует доблестный и могучий Советский Воздушный Флот.

Восемнадцатого августа народы Советских Социалистических Республик празднуют всесоюзный день советской авиации, отмечая славный героический путь развития воздушного флота Союза ССР.

Под руководством великого продолжателя дела Ленина — товарища Сталина — воздушный флот СССР вырос в течение сталинских пятилеток настолько, что теперь уже без преувеличения можно сказать — в СССР уже наступило процветание «века аэропланов», о котором 27 лет назад писал Ленин.

«У нас не было авиационной промышленности, у нас она есть теперь» — сказал товарищ Сталин в 1933 году, подводя итоги выполнения первого пятилетнего плана развития народного хозяйства СССР. С тех пор советская авиация получила гигантское развитие, начиная от самолетов и моторов, от создания точной авиационной аппаратуры и кончая отличной выучкой летного состава.

Советский народ может гордиться своей авиационной промышленностью, работающей исключительно на советских материалах, создающей быстроходные, устойчивые, прочные и красивые самолеты всякого типа.

Советский народ может также гордиться своими героями-летчиками — сталинскими соколами — которые водрузили красное знамя на Северном полюсе, совершили беспримерные в истории авиации беспосадочные перелеты из Москвы через Северный полюс в Америку и т. д.

В день праздника авиации советские летчики демонстрируют нам свои доблестные достижения в завоевании воздуха и достижения советской авиационной промышленности

Мы-же шлем им сердечный боевой привет и желаем дальнейшего успеха за укрепление могущества славной советской авиации и вместе с тем боевой готовности всей Рабоче-Крестьянской Красной Армии т. е. оборонной мощи страны социализма.

18. august – Üleliiduline Lennupäev.

18. augustil Nõukogude maa pühitseb oma traditsiooniliseks muutunud iga-aastast Lennupäeva.

Selle päeva pühitsemist alustati 1933. aastal, millal esimese stalinliku viisaastaku eduka teostamise tulemusena Nõukogude Liit nelja aasta kestel soetas oma aene lennukitööstuse, pannes seega aluse sotsialistlike õhujõudude arenemisele.

Sellest ajast alates 18. august on muutunud iga-aastaseks rõõmsaks pidupäevaks kogu N. Liidu rahvaste perele.

Nõukogude rahvas tunneb oma lennuväe vastu suurt lugupidamist ja kasutab kõiki võimalusi, et teha teda üha võimsamaks.

Nõukogude rahvaste suur juht ja õpetaja sms. Stalin on alati osutanud Nõukogude lennuväe arendamisele suurt tähelepanu. Tänu tema hoolitsemisele ongi punalennuvägi muutunud võimsaks teguriks nii kommunismi ülesehitamistöös kui ka oma maa kaitsmisel.

Sms. Stalini näpunäidete kohaselt on kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus arendanud stalinlike viisaastakute kestel lennukite tootmise alal võimsa tööstuse. See tööstus suudab valmistada täiesti oma maa saadustest ja oma maa jõududega massiliselt kõigiti moodseid ja võimsaid lennukeid.

Visa töö tulemusena on suudetud arendada nii mootorite kui ka lennukite omadusi nii kaugele, et materjalosa poolest võivad nõukogude lendurid julgelt võistelda ükskõik missuguse riigiga maailmas.

Kui veel arvesse võtta ka jõupingutusi lenduritekaadri ettevalmistamise alal, siis pole sugugi imestamisväärne, et nõukogude lendurid hakkasid järk-järgult kiskuma rahvusvahelisi lennurekorde eneste kätte.

Nõukogude lendureid ei ole kohutanud ei Siberi iidsed taigad, ei Arktika jäälagendikud ega ookeanide vetevallid. Seejuures nõukogude lendurid, püstitades üha uusi lennurekorde, ei ole põrmugi juhitud puht-sportlike rekordite tagaajamise himust, rahaliste hüvede saavutamise või auahnuse rahuldamise tungist. Oma rekordid on nad püstitanud teaduste ja kultuuri arendamise töös oma ja kogu maailma rahvaste hüvanguks ja õitsenguks. Vallutades arktilised polaarpiirkonnad ja luues uued, lühemad ühendusteel ja -võimalused, on nad seega tegevuses rahuliku ülesehitamistöös valdkonnas. Kuid vajaduse korral on nad niisamuti valmis edukaks tegevusseastumiseks oma maa puutumatus kaitsmisel.

Lennupäeval 18. augustil nüüd Nõukogude rahvas tähistabki seda suurt ja võimast tööd oma lennuväe ülesehitamise alal, mis on tõstnud N. Liidu õhujõud tema praegusele tasemele.

Lennupäeval nõukogude lendurid demonstreerivad N. Liidu töötavale rahvale ja kogu maailmale sotsialistliku lennuväe seniseid saavutusi, et rahvas näeks ja teaks, kui võimas on punalennuvägi ja kuivõrra ta on valmis ning suuteline kaitsma oma maad ja rahvast võõra vägivald vastu.

Stalini kotkad.

Nõukogude Liidu kuulsamaid lendureid Valerii Čkalov märkis ühes oma kirjutises järgmist:

„Stalini ja õhujõudude nimetuses on midagi sümbolseelt kaasakiskuvat. Lendurid armastavad Stalinit tugevasti, kuidagi eriliselt, kogu hingest. Stalin armastab lendureid, Stalin hoiab ja hellitab neid.“

Nõukogude lendurite maailmarekordid eranditult kõik, samuti ka nende imestlusväärsed kangelasteod inimsoo hüvanguks on seotud Stalini nimega.

Kogu maailm imestles 1934. a. Molokovi, Vodopjanovi, Levanevski, Kamanini, Ljapidevski, Slepnevi ja Doronini kartmatuid lende. Need lendurid, täites Stalini ülesannet, töid ära jäämägedelt čeljuskinlased vaatamata tuisule ja tormile.

Stalin õhutas nõukogude lendureid ajaloolisele lennule Põhjanabale. Nõukogude Liidu kangelane Mihhail Vodopjanov, kes esimesena maandus 21. mail 1937 Põhjanabal, teatas, et nõukogude lendurid sooritasid selle vastutusriikka ülesande seepärast, et seda soovis seltsimees Stalin.

Missuguse liigutava õrnusega kirjutas ja rääkis Stalinist Valerii Čkalov:

„Ta õpetab ja kasvatab meid nagu südamelähedasi inimesi. Hoiatab meid riskivate ürituste eest, juhhib meid õigele teele, rõõmustab meie saavutuste üle ja meie, nõukogude lendurid, tunneme endil alatiselt tema armastavaid, tähelepanelikke ja isalikke silmi. Tema on meie isa. Ta leiab alati südamlikke, meelitavaid ja õilsaid armastussõnu oma poegadele. Stalin nimetas lendureid kotkasteks. Tema saadab oma kotkaid lendudele ja kus need ka ei hõljuks, ta jälgib neid ja nende tagasi tulles embab neid, surudes enda armastavale rinnale.“

Čkalov kohtas esimest korda seltsimees Stalinit 2. mail 1935 Frunze nimelisel kesk-aerodroomil. Säälsms. Vorošilov esitles teda sms. Stalinile. Stalin esitas Čkalovile rea küsimusi, kuulas tähelepanelikult vastused ja siis küsis, miks ta ei kasutavat langevarju, vaid püüdvat igal juhul päästa oma lennukit. „Teie elu on meile kallim igasugusest lennukist,“ lisas sms. Stalin lõpuks.

Marssruudi kuulsusrikkaks lennuks Moskvast Udd'i saarele juhatas kätte Stalin ise. Kui Čkalov, Baidukov ja Beljakov kavatsetesid lennata Põhjanabale, Stalin kuu-

las lendurite kava ja hakkas seda arvustama:

„Mispärast siis tingimata just Põhjanabale? Lenduritele ei näi midagi olevat ohtlik — nad on harjunud riskima. Kuid milleks riskida ilma vajaduseta. Meie maa on mõõtmatult suur. Lennake meie territooriumi kohal.“ Ja ta näitas ette samas kaardil marssruudi: Moskva — Petropavlosk.

Kõigil on meeles see lend. Juulis 1936 Čkalovi lennuk sooritas maabumiseta selle 9374 km pikkuse lennu, viibides pidevalt õhus 56 tundi 20 minutit.

18. juunil 1937 Čkalov, Baidukov ja Beljakov sooritasid esimestena ajaloos lennu Moskvas üle Põhjanaba Põhja-Ameerikasse. Seltsimees Stalin ja tema kaasvõitlejad hindasid seda lendu väga kõrgelt ja oma tervitustelegrammis soovisid õnne Čkalovi kolmikule hiilgava võidu puhul. Sms. Stalin ja ta kaasvõitlejad olid uhked oma tublide ja vahvate lendurite peale, kes ei tundnud tõkkeid ettevõetud eesmärgi saavutamisel.

11. juulil 1937 startis Moskvast üle Põhjanaba Põhja-Ameerikasse teine Nõukogude lendurite kolmik — Gromov, Jumašev ja Danilin. See kolmik tõendas seega, et Čkalovi saavutis ei ole mitte juhuslik. Gromovi kolmik ühtlasi püstitas sel lennul uued maailmarekordid sirg- ja murdjoonelises kauglennus. Vaevast oli lennuk puudutanud Ameerika maapinda, kui säält kohe saadeti Moskvasse Kremli telegramm sellele, kes õhutas lendureid sellele vägiteole — sms. Stalinile.

Ühel oma sagedastest kohtamistest lenduritega Stalin tegi lennukangelastele ülesandeks aidata kogu lenduritemassil saavutada samasuguseid tulemusi, andes oma teadmised ja kogemused kõikidele rivilendureile.

Ja kuipalju igasuguseid rivilendureid on tõendanud nende aastate kestel kogu maailmale, et sangarlikkus on neil tõesti massiline ja igapäevane nähtus. Suur Stalin jälgib hoolikalt oma kangelaste iga sammu ja ergutab ja õhutab neid uutele saavutustele.

Kord, tervitades Nõukogude Liidu kangelasi, Stalin tervitas lendur Kokkinaki't, kes tol korral küll ei olnud sattunud Nõukogude Liidu kangelaste hulka, kuid kes, nagu Stalin ütles, „sinna satub, mina kuulutan seda ette“.

See sms. Stalini ennustus läkski täide. Tiivustatuna Stalini sõnadest Kokkinaki töötas väsimatult enese täiendamise

alal ja kutsus esile imestusi oma julgete, rekordiliste kõrgus- ja kauguslendudega.

Vladimir Kokkinaki koos oma kuulsa kaaslase Brjandinskiga sooritas ühe ööpäeva kestel oma lennukil „Moskva“ lennu Moskvast Vladivostokki. Selle oma tähelepanuvääriva saavutise kohta Kokkinaki ütles pidulikult vastuvõtul kui hariliku igapäevase asja kohta: „Sms. Stalin ütles meile: „Lennake Kaug-Idasse ühe päeva jooksul.““

1939. a. Kokkinaki ja Gordienko lendasid vähem kui ühe päeva kestel Moskvast Põhja-Ameerikasse. Selle lennuga nad lükkasid ümber kodanliku konservatiivse teooria atlandi tuulte vallutamatuses. See teooria eitas võimalust lennata Euroopast Ameerikasse Atlantikumi põhjarajoonide kaudu.

Pärast Kokkinaki lendu Kaug-Itta tekkis rahva seas järgmine kõnekäänd:

«Если надо, Коккинаки
долетит до Нагасаки,
и покажет он Араки,
где и как зимуют раки.*»

Meeslenduritest ei jää maha ka naislendurid. Polina Osipenko, Grizodubova, Raskova, Lomako ja Mednikova nimed on tuttavad kaugele Nõukogude Liidu piiride taha.

Osipenko, Lomako ja Raskova sooritasid ühemootorilisel lennukil MP-1“ maabumiseta lennu Mustalt merelt Valge mereni. Seltsimees Stalin ja ta kaasvõitlejad, tervitades vahvaid naislendureid, kirjutasid:

„Oleme uhked nõukogude naislendurite mehisuse, vastupidavuse ja meisterlikkuse üle. Oma hiilgava lennuga nad kirjutasid veel ühe rekordi nõukogude lennuväe ajalukku.“

24. septembril 1938 nõukogude naislendurid Grizodubova, Osipenko ja Raskova näitasid uuesti kogu maailmale, milleks on võimelised Stalini-ajajärgu naised. 26 tunni ja 29 minuti kestel nad katsid lennukil „Rodina“ (kodumaa) 6450 km pikkuse maa Moskvast Kaug-Idasse vahemaabumiseta, lüües ühtlasi seega rahvusvahelise naislendurite rekordi sirg- ja murdjoonelisel lennul.

Naislendurid maandasid laitmatult oma lennuki taigas soisel väljakul, kuhu harva on astunud inimjalg. Marina Raskova las-

* Kui vaja — lendab Kokkinaki kuni Nagasaki ni ja näitab Arakile — kus ja kuidas talvitavad vähid.

Nõukogude Sotsialistl. Vabariikide
Liidu Riigikaitse Rahvakomissar

Nõukogude Liidu marssal
Semen Timošenko.

kus enne maandumist alla langevarjuga. 10 päeva elas ta taigas ja evides vaid 1½ tahvlit šokolaadi, suutis siiski läbi taiga oma lennukini välja jõuda.

Oma telegrammis sms. Stalinile need vahvad naislendurid kirjutasid: „Teie nimi südames, lendasime meie, suure sotsialistliku kodumaa tütreid, maabumata läbi pilvede, udude, jäästumise ja öö Moskvast Amuri kallastele. Soos, taigas meie ei olnud mitte üksi — meiega oli kogu meie mittemiljoniline rahvas, partei ja Teie, sms. Stalin.“

Nõukogude naislendurite suurte saavutuste iseloomustamiseks jätkub vaid kahe arvu esiletoomisest: 1939. a. keskaigu oli

rahvusvaheliste rekordide tabelis Jaapani kohta vaid arv 4, kuna samal ajal Polina Osipenko üksi evis 6 rekordit, s. o. rohkem kui kõik jaapanlased kokku.

Tuhandeid ja kümneid tuhandeid Nõukogude inimesi, varustatuna kiiduväärt teadmistega, on valmis kordama eesnimetatud kangelaste saavutusi.

Nõukogude rahvas armastab oma lennuväge. Ta võtab aktiivselt osa selle võimsuse säilitamisest ja tõstmisest. Kümned tuhanded inimesi on oma töö kõrval omandanud lennukunsti. Kusagil maailmas ei ole langevarjusport saavutanud nii laialdast levikut kui Nõukogude maal.

**Punaväe õhujõudude ülem
N. Liidu kahekordne sangar lennuväe-
kindralleitnant Jakov Smuškevič.**

Nõukogude rahvas armastab oma lendureid — Stalini kotkaid. Ta ümbritseb neid liigutava hoolitsusega ja kohtleb neid suure usaldusega. NSVL Ülemnõukogus ja Liiduvabariikide rahvasaadikute hulgas ei ole vähe lendureid.

Oma kangelasliku kutse enneaegseid ohvreid — Čkalovit, Serovit ja Osipenkot leinab kogu nõukogude rahvas. Miitingutel, mis olid pühendatud nende kuulsate kangelaste mälestuseks, andsid tuhanded noored mehed ja naised vande hukkunuid asendada.

Nõukogude Liidu kangelased lendurid sms. Proskurov ja Prokofjev, täites eriülesandeid, oskasid oma lennukist välja pigistada imesid. Nad sooritasid lende õõsi täielises pimeduses, tihedates pilvedes ja suurte kõrgustel, kõike seda kiiduväärt tulemusega. Nõukogude Liidu kangelane sms. Lakejev tegi õhulahingute ajal sageli 6—7 lendu päevas. Tema hävitajad saavutasid alati eesmärgi.

Nõukogude Liidu kangelased sms. Serov ja Švetsov väljusid oma lahingumasinatele alati võidukalt ka kõige raskematest lahinguolukordadest. Vaenlane sai tunda, et nõukogude lennuväe rahuaegsed rekordid ei ole saavutatud mitte ainult sportlikeks eesmärkideks. Nõukogude lendurid ei võitnud mitte ainult oma kasutada oleva

tähelepanuvääriva tehnika tõttu — võitis stalinlike kotkaste ohjeldamatu tahe, enamlik vaim ja kõrge oskus. Kord õhulahingu ajal kapten Rõbkin oli ümbritsetud neljast vaenlase hävitajast. Igast küljest ähvardas teda tulevalang. Sms. Rõbkin hoidus tulest energilise manööverdamisega, välkkiirelt muutes lennusuunda. Kuid näis, et siiski piirajate ringist väljapääsu ei ole. Sms. Rõbkin otsustas võidelda lõpuni, atakerides vaenlase lennukid. Järsu pöördega suunas kapten oma masina ühe vaenlase hävitaja peale. Viimase juht, mitte oodates säärast hoogsust, paiskas kokkupõrke vältimiseks oma masina järsku üles ja põrkas seejuures kokku oma kolleegi masinaga. Kokkupõrge toimus ainult mõne meetri kaugusel Rõbkini lennukist. Ühel kokkupõrganul murdusid tiivad, teisel sabaosad. Rusud langesid maapinnale. Ülejäänud vastase hävitajad seda nähes põgenesid. Sms. Rõbkin jätkas rahulikult oma teed ja ühines peagi omadega.

Nõukogude lennuväe võimsust ja lendurite meisterlikkust said tunda jaapanlased Hasani järve juures, kus tegutses ainult üks lennusalik Nõukogude Liidu kangelase sms. Rõčagovi juhatusel.

Jaapanlaste äge tuli õhukaitsepataroidest ei suutnud segi paisata sirgetes ridades lendavate nõukogude lahingulennukite

**Punalennuväe kõrgemaid juhte
N. Liidu kahekordne sangar lennu-
väe-kindralleitnant Grigori Kravtšenko.**

rivi. Stalini kotkad viisid rahulikult ja kindlalt oma masinad ettenähtud märgi kohale. Võimsa pommirahega otse pühiti maa pealt jaapanlaste patareid.

Nõukogude lendurid lükkasid siin tegelikult ümber välisriikide akadeemikute teooriad, milledes kinnitati, et ei ole võimalik kasutada piiratud rindel massilist pommitamistegevust. Zaozjornaja kõrgendiku juures nõukogude lendurid külvasid üle täpselt langevate pommidega kitsa lindi taolise jaapanlaste positsiooni. Ellujäänud samuraid kirjutasid paanikas hiljem oma kodustele: „Nii võimast jõudu ja tehnikat ei ole me veel kunagi näinud.“

Mida kujutas endast nõukogude lennukivägi 1939. a. algul, sellest kandis ette partei 18. kongressil sms. Vorosilov. Tema sõnade järgi suurenes nõukogude lennukivägi eelnenud viie aasta kestel 213% võrra. 1939. a. algul juba nõukogude hävitajad ja pommitajad ületasid kaugelt 500-km tunnikiiruse ja võisid tõusta 14–15 km ja veel enamgi kõrgusele. Samal ajal nõukogude pommituslennukivägi oli võimeline paiskama vaenlasele ühekordse lennuga 6000 tonni pomme. Viimase poolteise aasta kestel aga on Stalini lennukiväe lahinguvõimete ja Stalini kotkaste arendamine edenenu veelgi kiiremas tempos. Punalennukiväe võimsust on

tunnustanud ka kapitalistlike riikide sõjalised eriteadlased.

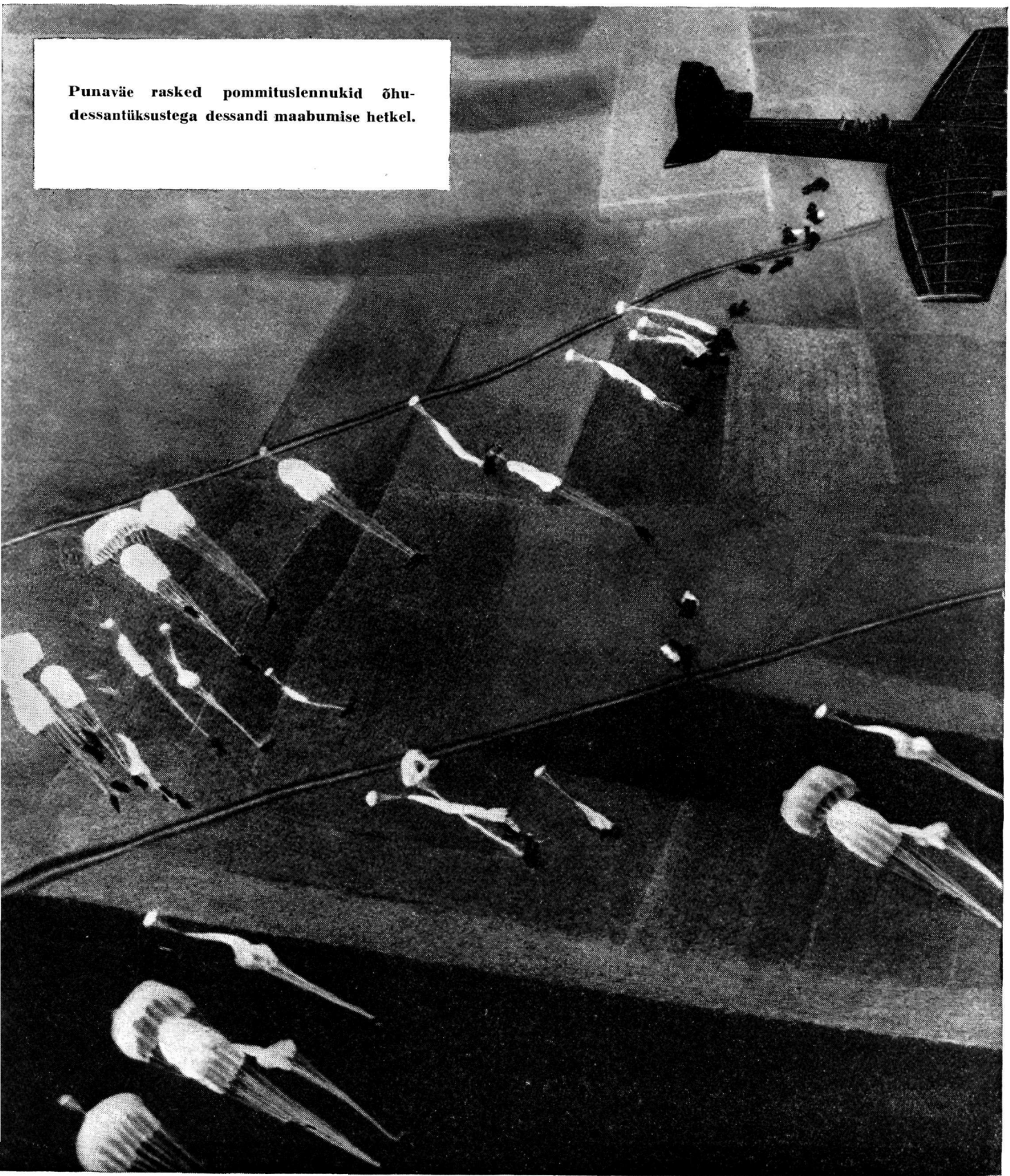
Inglise ajaleht „Evening Standard“ kirjutas: „Nõukogude Liit faktiliselt võib saada õhuvalitsejaks. Venelased on võitnud endale sellase reputatsiooni tegevustes polaarjääde piirkonnas. Nende uute lahingulennukite konstruktsioon on suurepärase. Ameerika eksperdid, kes on uurinud vene ja saksa lennukite omadusi, tõendavad, et konstruktsiooni poolest vene lennukid isegi ületavad saksa omi. Venelastel on kõige suurem lennukitööstus maailmas.“

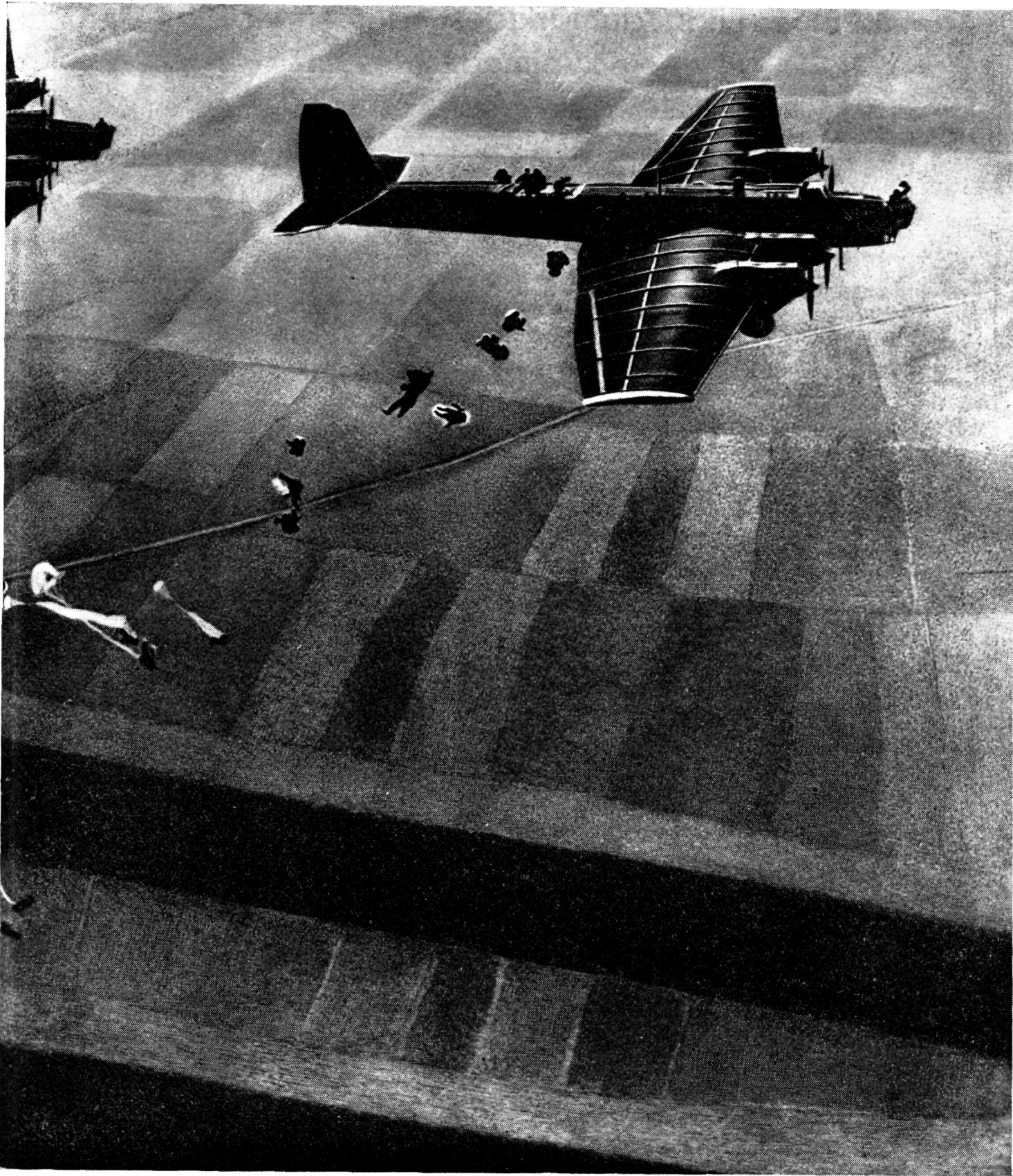
Teine inglise ajaleht „Star“ kirjutas: „Briti sõjaväelised eriteadlased avaldavad arvamust, et punaväel on maailma kõige võimsam lennukivägi. Nõukogude Liidus on eriti kõrgele arenenud lennukiväe ja jalaväe kokkukõlastatud tegevuse oskus.“

Sms. Čkalov oma kirjutises „Stalini lennukivägi“ väljendas ilmekalt kõikide nõukogude lendurite mõtted ja lootused järgmiselt:

„Kui vaenlane peaks julgema tungida meie kodumaale, siis juba esimeses kokkupõrkes vapra, kartmatu Stalini kotkaperega ta saab hirmsa õppetunni! Meie läheme lahingusse Stalini kujutlusega südames ja see annab meile piiritu julguse, kartmatuse ja otsustavuse, millede vastu puruneb iga vaenlane.“

Punaväe rasked pommituslennukid õhudeessantüksustega dessandi maabumise hetkel.

NSV Liidu aumärkidest, autasudest ja aunimedest.

NSV Liidul on mitmesuguseid ordeneid, medaleid, aurelvi ja aunimesid.

Kõige kõrgemaks austusetunnustuseks on Nõukogude Liidu sangari tiitel ja sotsialistliku töösangari tiitel, mis annetakse ainult eriti suurte ja tähtsate teenete ning saavutuste eest.

Üleliidulised ordenid on järgmised: Lenini Orden, Punase Lipu orden, Punase Tähe orden, Punase Töölipu orden ja Aumärgi orden. Praegusajal väljaantavad medalid on järgmised: Kuld Tähe medal, Julguse medal, Lahinguliste teenete medal, Eeskujuliku töökuse medal, Eeskujuliku vahvuse medal ja Punaväe XX juubeli medal. Peale nende üleliiduliste ordenite ja medalite on üksikuil nõukogude vabariikidel veel oma eriordeneid.

Punaarmee väeosadele ja väekoondistele annetakse revolutsioonilisi punaseid aulippe, kuna sõjalaevadele ja laevastikele — revolutsioonilisi mereväe aulippe. Punaväe kõrgemale komandeerivale koosseisule annetakse revolutsioonilisi aurelvi. Üksikule punaväelastele annetakse eeskujuliku teenistuse eest rinnamärke „ülihea punaväelane“.

Käesolevas tutvume NSV Liidu aumärkide ja aunimetustega ning vaatleme, missuguseid hüvesid ja eesõigusi üks või teine orden, medal või aunimetus tema omanikule annab.

I.

Nõukogude Liidu sangari aunimi (zvanie Geroja Sovetskovo Sojuza) on kõrgemaks autasuks, mis annetakse riigi kasuks sooritatud teenete eest, mis on seotud sangarliku kangelasteoga. N. Liidu sangari tiitel annetakse NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi otsusega, kusjuures ühes sellega antakse ka Lenini Orden, Kuld Tähe medal ja eriline diplom.

Kui N. Liidu sangar sooritab teise kangelasteo, mis ei ole väiksem kui see, millele eest teistele kodanikele antakse N. Liidu sangari aunimi, siis talle antakse teine Kuld Tähe medal ja püstitatakse ta kodukohta tema pronksist rindkuju ühes vastava pealkirjaga. Rindkuju kujutab sangarit ja asetatakse postamendile. Sellane sangar nimeatakse kahekordseks N. Liidu sangariks.

Kui kahekordne N. Liidu sangar sooritab kolmanda analoogilise kangelasteo, siis talle

annetakse kolmas Kuld Tähe medal ja ta kangelastegude tähistamiseks asetatakse pronksist rindkuju ühes vastava pealkirjaga postamendil sambana Nõukogude paleesse Moskvast.

Sotsialistliku töösangari (geroi sotsialističeskovo truda) aunimi antakse isikuile, kel on erilisi teeneid tööstuses, teaduslikul tööalal, riiklikul või seltskondlikul tegevusaladel.

II.

Lenini Orden (Orden Lenina) on NSV Liidu kõrgeim aumärk. 1930. a. kinnitatud statuudi järgi Lenini Ordeniga dekooreeritakse NSV Liidu üksikuid kodanikke, kollektiive, väeosi, asutisi, ettevõtteid ja seltskondlikke organisatsioone eriliste teenete eest sotsialistliku ülesehitustöö ja riigikaitse aladel:

- tegevuse eest, mille tulemuseks olid silmapaistvad arvulised ja kvalitatiivsed saavutused tööstuse, põllumajanduse, transpordi, kaubanduse ja kaubavalmistamise operatsioonides riiklikes ja kooperatiivseis asutistes, ettevõtetes ja organisatsioonides;
- erilise edu eest kolhooside, sovhooside ja kooperatiivide ülesehitamises;
- väljapaistva katse ja näitliku majandusliku töö eest;
- riiklikku tähtsust evivate tehniliste paranduste rakendamise eest tööstuse ja põllumajanduse valmistamisprotsessi ja transporditeenistusse ning väljapaistvate leiutiste eest neil aladel;
- eriti silmapaistvate ja riiklikku tähtsust evivate ülesannete sooritamise eest tööstuse, põllumajanduse, kaubanduse, riigikaitse, transpordi ja kooperatiivi aladel;
- väljapaistva teadusliku uurimistöö eest sotsiaalse ülesehitamise alal;
- silmapaistvate lahinguliste teenete eest;
- silmapaistva kunstilise ja sotsiaalse tähtsusega linnade ja külade uute ehitiste eest.

Sellest selgub, et Lenini Ordenit annetakse ainult eriti väljapaistvate saavutiste, tööde ja leiutiste eest kõigil tähtsamail aladel.

Lenini orden.

Lenini Ordeniga dekoreeritud kodanik peab olema teistele eeskujuks.

Lenini Orden (vt. ülesvõtte) kujutab Lenini rinnapilti medaljonis, mida ümbritseb kuldsetest rukkipeadest pärg, mille vasakul küljel on punane viisnurk, ülal ja paremal küljel punane lõuend Lenini nimega ja all sirp ning vasar.

III.

Punase lipu orden (orden „Krasnoje Znamja“) on NSVL sõjaline aumärk. 1932. a. kinnitatud statuudi järgi seda ordenit annetakse nii punaarmee rea- ja juhtivkoosseisu sõjaväelastele ja teistele kodanikele, kes üles näidanud erilist vahvust, eneseohverdamist ja mehisust tegelikus lahingutegevuses, kui ka tervetele väeosadele ja väekoondistele erilise väljapaistvuse eest lahingutes NSV Liidu vaenlaste vastu järgmiselt:

- üksikute kangelastegude eest, mida isik sooritas lahinguolukorras;
- väeosade ja väekoondiste väljapaistva lahingulise juhtimise eest;
- väeosade ja väekoondiste ülihea lahingutegevuse eest, kus vaatamata vastase visale vastupanule ja teistele oma vägedele ebasoodsele tingimustele saavutati vastase üle võit või tekitati vastasele suuri kaotusi või likvideeriti tema edu või soodustati oma vägede edu, mis avaldas otsustavat mõju lahingu või operatsiooni käigule meie kasuks.

Väeosadele või väekoondistele annetakse Punase Lipu orden, mis väeosa lipu peale kinnitatakse.

Punase Lipu ordeniga dekoreeritud sõjaväelasi nimetatakse punalippureiks (krasnoznamentsami), väeosi ja väekoondisi — punalippuväeosadeks (krasnoznamenno-mi).

Punase Lipu ordeni kandjad kodanikud on kohustatud:

- lahinguolukorras olema kõigile sõjaväelastele vahvuse, eneseohverdamise ja mehisuse eeskujuks;
- eeskujulikult täitma sõjaväeteenistuse nõudeid;
- olema teistele eeskujuks enese täiendamises sõjanduse alal;
- aktiivselt osa võtma sotsialistlikust võitlusest ja sõjaväe üksustes olevate ühiskondlike organisatsioonide tööst.

Punase Lipu orden (vt. ülesvõtte) kujutab endast märki, mille ümber on pärg, ülemisel osal on punane lipp pealkirjaga „Proletarii vseh stran soedinjaitesj!“, keskel valgel põhjal risti asetatud tunglad, püss, vasar, ader ja viisnurk, kuna ordeni alumisel osal pärja peale on asetatud punane lint, millel on tähed „SSSR“.

IV.

Punase Tähe orden (orden „Krasnaja Zvezda“) on riigikaitseliste teenete eest antav aumärk. Statuudi järgi Punase Tähe ordineid antakse punaarmee rea- ja juhtivkoosseisule, väeosadele ja laevadele, samuti nende koondistele, kollektiividele, asutistele, ettevõtetele ja ühiskondlikele organisatsioonidele, kes osutavad väljapaistvaid tee-

Punase Lipu orden.

Punase Tähe orden.

neid NSV Liidu riigikaitse alal nii sõja kui ka rahu ajal järgnevalt:

- silmapaistva tegevuse eest, mis aitas kaasa vägede suurele edule sõja ajal;
- üksikute kangelastegude eest, mis sooritati rahuaja tingimustes;
- väljapaistva tegevuse eest NSV Liidu töötava rahva lahingulise väljaõppe parandamise ja tõstmise alal;
- eriti eduka tegevuse eest, mille tulemuseks oli punaväe lahinguvõime tõstmine ja NSV Liidu kaitsevõime kõvendamine.

Väeosi ja laevu ning nende koondisi dekoreeritakse Punase Tähe ordeniga punase lipu peale.

Punase Tähe ordeni kandjate kohused on üldiselt analoogilised eestoodud Punase Lipu ordeni kandjate kohustega.

Punase Töölipu orden.

Punase Tähe orden (vt. ülesvõte) kujutab punast viisnurkset tähte, mille keskel on püssiga punaväelase kujutis, lause „Kõigi maade proletaarlased ühinege!“ ja tähed „SSSR“, kuna ordeni alumisel osal on NSV Liidu riigiembleem — ristamisi asetatud sirp ja vasar.

V.

Punase Töölipu orden (orden „Trudovoje krasnoje znamja Sojuza SSR“) on töökuse, hariduse, riigi- ja ühiskonnateenistuse aladel ülesnäidatud eriliste teenete tähistamiseks. Seda ordenit antakse nii üksikuile isikuile kui ka asutistele, ettevõtetele ja töötava rahva kollektiividele. Ordeni (vt. ülesvõte) ülaosas on punane lipp tähtedega „SSSR“, keskel sirp ja haamer poolringis ümbritsetud tammelehtedest pärjaga, mille ümber on tööstust kujutav hammasratas,

Aumärgi orden.

kuna ordeni alumises osas on viisnurkne täht ja rukkipead. Punase Töölipu orden kujutab sümboliliselt kõiki tähtsamaid tööalaseid.

VI.

Aumärgi orden (orden „Znak početa“) annetakse üksikuile kodanikele ja kollektiividele kõrgete töösaavutiste eest tööstuses, põllumajanduses, transpordi ja kaubanduse aladel. Seda ordenit annetakse ka eriliste saavutiste eest teaduslikuurimis-, kultuur- ja sporditegevuse eest, suurt ökonoomilist tähtsust evivate uuenduste ja leiutiste sisseviimise eest kõigisse sotsialistliku ülesehituse aladesse. Selle ordeniga dekoreeritakse ka punaarmee lahinguvõime ja NSV Liidu kaitsevõime tõstmise alal osutatud teeneid.

Orden (vt. ülesvõte) kujutab enesest märki, mille keskosas on töötava mehe ja naise kujutised, kes kannavad sümmeetriliselt paigutatud punaseid lippe pealkirjaga „Kõige maade proletaarlased ühinege!“. Ordeni ülemises osas on punane viisnurk ja selle all tähed „SSSR“. Allosal on kiri „Znak početa“.

VII.

Revolutsiooniline punane aulipp (Početnoje revolutsionnoje krasnoje znamja“) annetakse punaarmee väeosale või väekoondisele, kes näitavad üles väljapaistvat vahvust lahinguis nõukogude isamaa vaenlastega või suurt edu lahingulise väljaõppe alal rahu ajal. Analoogiliste saavutiste eest antakse laevadele või nende koondistele revolutsioonilisi mereväe aulippe („Početnoi revolutsionnoi vojenno-morskoi flag“).

Olles väeosale, laevale või nende koondisele kõrgeks revolutsiooniliseks autasuks, need aulipud peavad sõjaväelastele meelde tuletama kogu isikulise koosseisu erilisi suuri saavutisi ja kaasa aitama lahingulise väljaõppe taseme ja tempo tõstmisele ning alalisele valmisolekule kaitsta nõukogude isamaa huvisid.

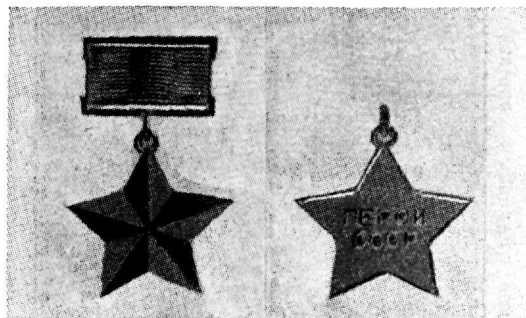
Revolutsioonilise aurelvaga („Početnom revolutsionnom oruzijem“) dekoreeritakse tegevväe kõrgemaid juhte eriliste lahinguliste teenete eest. Aurelvadeks on mõõk (kortik) ja revolver. Mõõga kullatud käepidemel on Punase Lipu ordeni märk. Revolvri käepidemel on Punase Lipu ordeni märk ja hõbedast plaat pealkirjaga: „Töölise-talurahva punaarmee ausale võitlejale“.

VIII.

Kuld Tähe medal (medalj „Zolotaja zvezda“) annetakse Nõukogude Liidu sangaritele. Ta kujutab enesest viisnurkset kuldtähte, mille esikülge on sile, kuna tagaküljel on pealkiri „SSSR sangar“ (vt. ülesvõte). Medal on kinnitatud nelinurkse plaadi külge, mille väliskülge on kaetud punase lindiga. Plaadi abil medal kinnitatakse rinda.

IX.

Julguse ehk vapruse medal (medalj „Za otvagu“) annetakse punaarmee, sõjalaevastiku ja piirikaitse osade rea-, komandeeriv- ja juhtivkoosseisu sõjaväelastele isikliku mehisuse, julguse ja vahvuse eest lahinguis N. Liidu vaenlastega lahinguväljal või riigi piiride puutumata kaitsmisel või muude N. Liidu vaenlastega võitlemisel.

Kuld Tähe medal.

Julguse medali kandjad peavad võitluses N. Liidu vaenlastega andma isiklikku eeskujutavust, mehisust ja julgust ning olema kõigile kodanikele eeskujuks riiklike kohustuste täitmisel.

Julguse medali (vt. ülesvõte) läbimõõt on 37 mm. Medalil on 3 lennukit, tank ja pealkirjad „Julguse eest“ ja „SSSR“. Medal kantakse rinnas punase lindiga.

X.

Lahinguliste teenete medal (medalj „Za bojevõje zaslugi“) annetakse punaarmee, sõjalaevastiku ja piirikaitse osade rea-, komandeeriv- ja juhtivkoosseisu kuuluvaile sõjaväelastele kui ka kodanikele, kes ei ole RKKK, VMF ja piirikaitse osade koosseisus, kes võitluses N. Liidu vaenlastega oma osava, initsiatiivirohke ja

Julguse medal.

Lahinguliste teenete medal.

Julge tegevusega, riskides seejuures oma eluga, aitasid rindel kaasa lahingutegevusele. Nad peavad seda medalit auga kandma ja olema teistele kodanikele eeskujuks puhtsüdamlikul ja täpsel riigikohuste täitmisel.

Lahinguliste teenete medal (vt. ülesvõtte) läbimõõt on 31 mm. Medalil on risti paigutatud püss ja mõök ja pealkirjad „SSSR-lahinguliste teenete eest!“.

XI.

Punaarmee 20 aasta juubeli medal (medalj „XX let RKKA“) asutati

Punaarmee 20 aasta juubeli medal.

1938. aastal. Seda medalit annetatakse punaväe ja sõjalaevastiku sõjaväelastele, kes 23. veebruariks 1938 on olnud punaarmees 20 aastat ja evivad isamaa ees teenid kodusõjas ja isamaa vabaduse ning iseseisvuse sõdades, samuti neile, kes on punaväe ja sõjalaevastiku kaadri koosseisus ja kodusõjas on dekoreeritud Punase Lipu ordeniga lahinguliste teenete eest. Punaarmee 20. aastapäeval annetati üle 25000 juubelimedali.

Juubelimedali (vt. ülesvõtte) läbimõõt on 3 cm. Medalil esikülje 2-mm rant on läikiv, kuna ülejäänud osa on läiketu. Kesk medalil on punane email-viisnurk ja kullatud tähed „XX“. Tagaküljel on vintpüssiga laskev punaväelane ja aastaarv „1918—1938“. Medal kantakse punase lindi küljes.

Töövahvuse medal.

XII.

Töövahvuse medal (medalj „Za trudovuju doblestj“) annetatakse kõigil tööaladel ülesnäidatud vahvuse ja sangarlikkuse eest. Medalil kujutis — vt. ülesvõtte.

Eeskujuliku töökuse medal (medalj „Za trudovoje otličije“) annetatakse väljapaistva töö eest kõigil tööaladel. Medalil kujutis — vt. ülesvõtte.

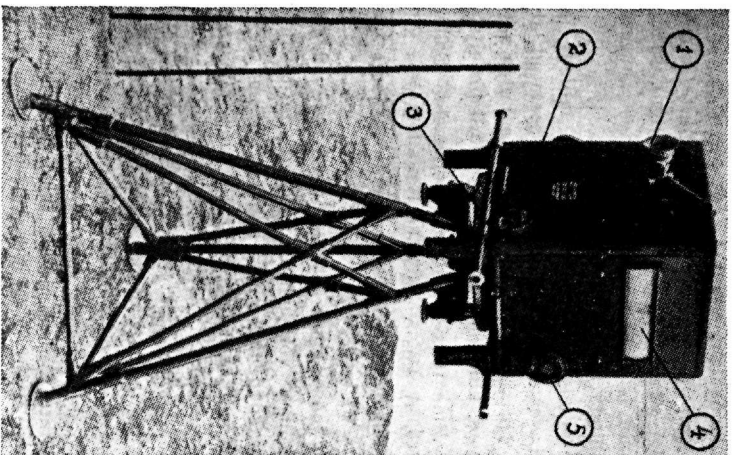
Tööteenete medalite linnid on kolmnurgakujulised, kuna sõjalistel medalitel on nelinurgakujulised linnid.

Sellane kõverpindade töötlemine nõuab suurt täpsust, väga häid töövahendeid ja palju aega. Arvesse võttes laskeaparaatide väga kõrget hinda ja seda, et samakujuliste osade valmistamisel võime kasutada lekaalina esimest toodet, lasub see töö end siiski.

15. Kohtamispunkti lahendusprotsessi põhimõtteline käik

Prediktor Mk Ac järgi.

Et tasapinnalise skeemi järgi lahenduskaigust pilti saada, selleks võtame vaatlusele lihtsama lahendusmehhanismiga, elektrilise ülekandeta ja elektrilise käivitusega aparraadi Prediktor Mk Ac. Selle Wickers-tehaste lahendusaparaadi põhiammeteks on valitud asinunt γ ,

WICKERS'

LAHENDUSAPARAAT

Mk Ac

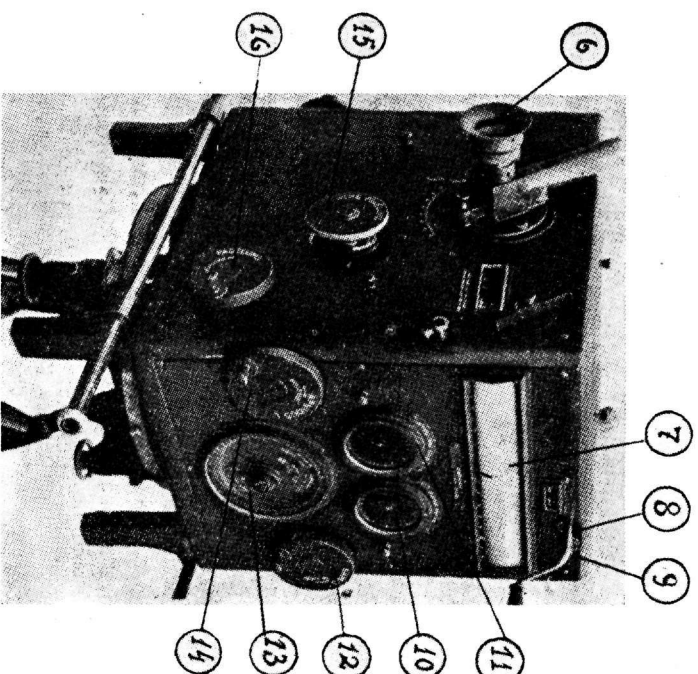
1. Suuna-pikksilm.
2. Suuna-käsitratas.
3. Astmuudrõngas.
4. Süütaja-silinder.
5. Süütaganäitaja käsitratas.
6. Tõste-püksisilm.
7. Suund-eelise silinder.
8. Kellamelhanisma tiliskeeramise väänt.
9. Kella käivitamismuup.
10. Vertikaal-nurkkiiruste tasakaalustamise dif. näitaja.
11. Horisontaal-nurkkiiruste tasakaalustamise dif. näitaja.
12. Tõste-eelise käsitratas.
13. Tõste-eelise skaala.
14. Suund-eelise käsitratas.
15. Kinnikäivitaja tõstemürgas.
16. Tõste käsitratas.

kõrgus H ja maastikunurk α , seega samad lähteandmed, mis on aluseks ka moodseimal lahendusmasinal.

Prediktor Mk Ac arvutab tahhimeetrilisel meetodil, nurkkiiruste alusel vajalised kohtamispunkti laskeandmed. See aparraat vajab kaugusmõõtlalt vaid lennuki kõrguse, teised andmed, s. o. maastikunurk α , nurkkiirused λ^v ja λ^a ning mürgu lennuaja t arvestab lahendaja ise, kui aparraadi sihtimisvahenditega jälgida lennuki.

Lahendaja annab meile süttajaseade B, suund-eelise δ_n , tõste-eelise ω (või ka δ ja ω) ja näitab tulistamise momendi.

Prediktor Mk Ac suunas ja kõrguses märgil hoidmiseks on sihtimisvahendiks kaks pikksilma (aparaadi lahenduskaigu skeemil pikksilm A — sihtimiseks suunas ja pikksilm B — sihtimiseks kõrguses, resp. maastikunurgas).

XIII.

Eeskujuliku punaväelase rinnamärk (nagrudnoi znak „Otlitnik RKKK“) asutati novembrikuus 1939. Seda rinnamärki annetakse punaväe rea- ja juhtivkoosseisu sõjaväelastele eeskujuliku lahingulise ja poliitilise väljaoõppe, väga hea teenistuse ja eeskujuliku distsipliini eest.

Kullatud rinnamärk (vt. ülesvõte) on ovaalse kujuga, kusjuures kõrgus on 37 mm ja laius 28 mm.

Eeskujuliku punaväelase rinnamärgi esitisi rea- ja juhtivkoosseisu kohta võib teha iga ülem alates kompaniülemast ja kõrgemale. Eriti väljapaistvad punaväelased esitatakse rinnamärgi saamiseks viivitamata, samuti punaväe aastapäevaks — 23. veebruariks, oktoobri sotsialistliku revolutsiooni aastapäevaks — 7. novembriks ja ka 1. maiks. Enamik ettepanekuid tehakse aga suvise ja talvise õppeperioodi lõpul. Rinnamärgid määratakse Riigikaitse Rahvakomissari käskkirjaga. Märgid antakse välja pidulikult rivi ees, kusjuures ühes märgiga antakse igale märgisaajale ka väljavõte rahvakomissari käskkirjast.

XIV.

1936. a. välja antud ordenite põhimääruste järgi Nõukogude Liidu orden on kõrgeimaks autasuks, mida riik annab eriti väljapaistvate teenete eest NSV Liidu riigikaitse ja sotsialistliku ülesehitustöö aladel.

N. Liidu ordenid ei jagune liikidesse ega järkudesse nagu enamikus teistes riikides, kus teatavat liiki teenetemärke võib saada ainult vastava teenistusliku seisukohaga sõjaväelane või kodanik. N. Liidus on iga ordenit ja medalit ainult üks liik. Amet, aukraad ega seisukoht pole olulised ka kõige kõrgemate ordenite ja aunimetuste saamisel. Otsustavaks on vaid iga inimese või asutise teened. N. Liidu sangari tiitleid ühes Lenini Ordeniga ja Kuld Tähe medalliga on annetatud nii punaväe ja sõjalaevastiku reasõdureile ja allohvitseridele kui ka N. Liidu marssalile. Sama põhimõte kehtib ka töösangari tiitlite, medalite ja rinnamärkide annetamisel.

Ordeneid võib annetada nii üksikuile sõjaväelastele ja kodanikele kui ka punaväe ja sõjalaevastiku väeosadele ja -koondestele, samuti ka mitmesugustele asutistele, ettevõtetele ja organisatsioonidele.

Isikuile antud ordeneid ja medaleid kantakse vasakul rinnal, kuna väeosadele, väekoondistele, asutistele, ettevõtetele, organisatsioonidele ja kollektiividele annetatud ordenid kinnitatakse nende lippudele.

Eeskujuliku töökuse medal.

Ordenid kinnitatakse kruvi abil rinnale. Medalid kantakse lindiga.

N. Liidu ordenid ja mõned medalid annavad nende omanikele eriõigusi ja soodustusi, milledest tähtsamad on järgmised.

Ordenitega ja medalitega dekoreeritud isikuile makstakse riigikassast igal kuul järgmisi eritasusid:

- Lenini Ordeni eest 25 rubla
- Punase Lipu ordeni eest 20 „
- Punase Tähe ordeni eest 15 „
- Punase Töölipu ordeni eest 15 „
- Aumärgi ordeni eest 10 „
- Julguse medali eest 10 „
- Lahinguliste teenete medali eest 5 „

Eeskujuliku punaväelase rinnamärk.

Nõukogude Liidu sangar saab Lenini Ordeni eest eritasu kahekordses suuruses, s. o. 50 rubla kuus.

Kõiki neid eritasusid makstakse peale palga ja pensionäridele peale pensioni, vaatamata nende suurusele.

Kõik ordenikandjad evivad õiguse üks kord aastas sõita isiklikult tasuta raud- ja veeteedel nende poolt valitud sihtkohta ja tagasi. Peale selle nad võivad isiklikult tasuta sõita kõigil NSV Liidu linnade trammidel.

Tasuta sõidu kõigil NSV Liidu trammidel võimaldavad ka medalid, välja arvatud medal XX aastat RKKA. Tasuta raudteesõitu ei võimalda ükski medal.

Ordenikandjaile vähendatakse ühe kolmandiku võrra tööstaaži kestust või pensioni saamise õigust kas invaliiduse või väljateenitud aja eest ja kõigil teistel alustel.

Ordenite omanikud vabastatakse teenistustasult võetavatest maksudest. Teistest allikaist saadud tulud vabastatakse neist

maksudest siis, kui sissetulek ei ületa 6000 rbl. aastas. Kui aga sissetulek ületab 6000 rbl. aastas, siis võetakse maksu vaid sellelt osalt, mis on üle 6000 rbl.

Ordenikandjad saavad elukortereid 10—15% hinnaalandusega mis määratakse kohalike nõukogude korraldusel. Nad võivad saada suurema põrandapinnaga ruume kui teised kodanikud, kuid üle normi saadud osa eest tasuvad ühel alusel teistega. Ordenikandja surma puhul korteri eesõigused lähevad üle ta perekonnale — abikaasale ja mittetäisealistele lastele.

Kõike eestoodut kokku võttes võib ütelda, et aumärkide ja autasude annetamisega NSV Liit hindab väljapaistvaid ja teenetega sõjaväelasi ja kodanikke kõikidelt tööaladelt ning ergutab kodanikke veel intensiivsemalt tööle ja kangelastegusid sooritama.

Sanitaarteenistuse korraldus sõja ajal.

San-major R. Tuisk.

Sanitaarteenistuse ülesanded on kõigi riikide sõjavägedes ühesugused ja nimelt: sõjaväelaste tervise eest igakülgne hoolitsemine, nende kaitsmine haigustumiste eest ja tervisriikete tekkimisel ravimine arstiteaduslike nõuete kohaselt. Sõjaaegsed sanitaarteenistuse ülesanded ei erine tunduvalt rahuagest ja sääl esinevad samad tegevusalad: sõjaväelaste tervise säilitamine, kannatanute abistamine, evakueerimine, ravimine, varustamine sanitaarvarustisega ja sanitaarpersonaali väljaõpe.

Samuti ei esine põhimõttelisi lahkuminekuid sanitaarteenistuse organiseerimisel ühes või teises riigis. Sanitaarteenistuse organisatsioonis ja sanitaarasutisile ette nähtud ülesandeis on küll erinevusi, kuid need puudutavad ainult üksikasju.

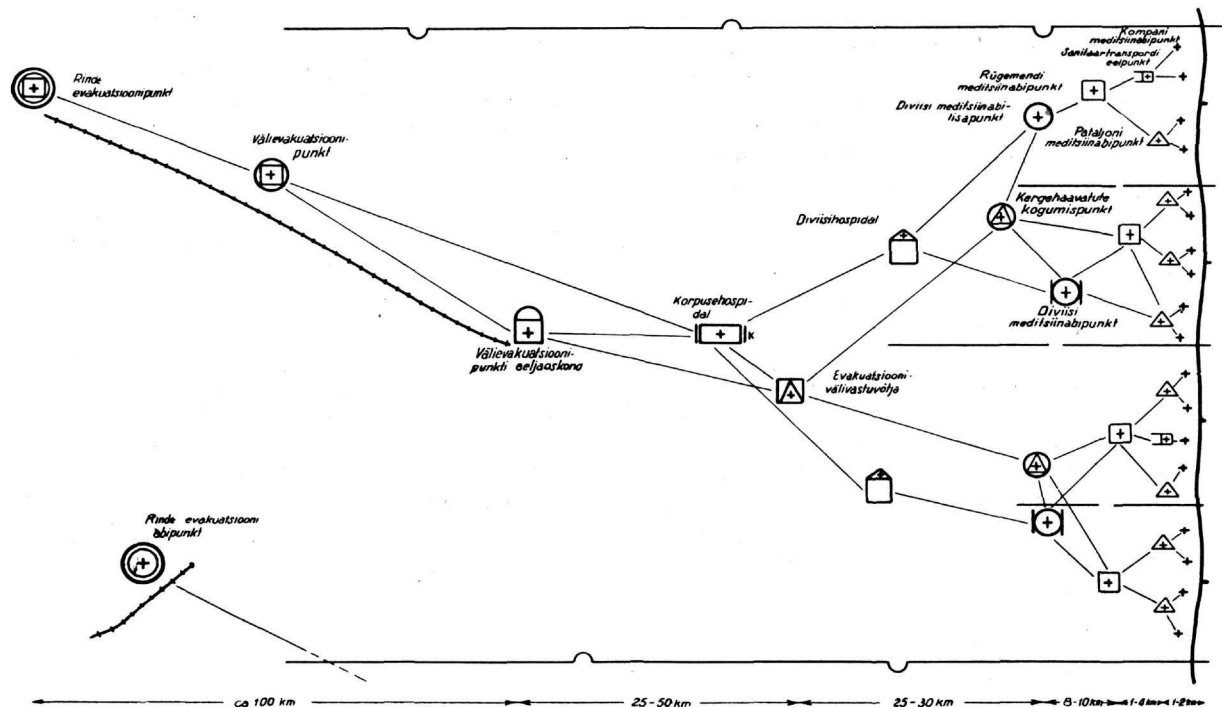
Vaadeldes üldjoontes Nõukogude Liidu, Saksa, Prantsuse ja Ameerika Ühendriikide sõjaväe sanitaarteenistuse organiseerimist sõja ajal, selgitame peamiselt sanitaarteenistuse üldist organisatsiooni ja kannatanute evakueerimise ning ravimise küsimusi. Ülevaates käsitleme sanitaarteenistust sõjategevuse piirkonnas lahinguolukorras ja jalaväes, sest koos jalaväega teotsevate muude väeliikide sanitaarteenistuse organi-

seerimisel ei esine iseloomustavaid jooni ja nende sanitaarteenistus baseerub jalaväe sanitaarteenistusel.

Loetletud riikide sanitaarteenistus näib olevat välja arenenud nüüdisaegsete vaadete kohaselt enam-vähem lõplikult. Säält on hankinud enamik riike eeskujut mitte ainult sõjaväe sanitaarteenistuse üldorganisatsiooni suhtes, vaid ka sanitaarasutiste ülesannete kujundamisel.

1. Nõukogude Liit.

Nõukogude Liidu sõjaväe sanitaarteenistust organiseerib ja juhhib sõjaväe sanitaarvalitsuse ülem (načalnik vojennosanitarnovo upravlenija RKKA) sõjaväe sanitaarvalitsuse abil. Sisemaal organiseerivad ja juhivad sanitaarteenistust sõjaväe sanitaarvalitsuse ülemale erialaselt alluvad sõjaväeringkondade sanitaarvalitsuste ülemad (načalniki vojennosanitarnõh upravleni vojennõh okrugov) ja sõjategevuse piirkonnas — rinnete sanitaarvalitsuste ülemad (načalniki vojenno-sanitarnõh upravleni frontov). Armees organiseerib ja juhhib sanitaarteenistust armee sanitaarvalitsuse ülem, korpuses — korpusearst, diviisis —

diviisiarst, jalaväerügemendis — rügemendi vanemarst, pataljonis — pataljoniarst.

Rügemendi vanemarstile allub rügemendi sanitaarüksus (sanitarnaja častj polka), mille abil ta organiseerib sanitaarteenistust rügemendis, moodustades rügemendi ja pataljonide meditsiinabipunkte (polkovoi i bataljonnoje punkt meditsinskoi pomoštši). Sanitarid transporteerivad kannatanud kompani meditsiinabipunkti (rotnõi post meditsinskoi pomoštši), kus neid abistab kompanivelsker ja kust neid transporteeritakse pataljoni meditsiinabipunkti. Säälsaad kannatanud arstiabi ja nad evakueeritakse edasi rügemendi meditsiinabipunkti, kus neile antakse täiendavat arstiabi ja kus peamiselt teostub ka gaasitute degaseerimine. Kannatanuid võib evakueerida rügemendi meditsiinabipunkti ka läbi mata pataljonide meditsiinabipunkte. Vanemarst moodustab vajadusel kompanite meditsiinabipunktide ja pataljonide või rügemendi meditsiinabipunktide vahel sanitaartranspordi eelpunkte (peredovõje postõ sanitarnovo transporta), kuhu nihutatakse rügemendi sanitaarthobuveokid. Kergesti kannatanud saadetakse jalgsi kerghaavate kogumispunkti (punkt sbora lehkoranõh). Väga kergelt kannatanud jäävad või-

malusel ravimisele rügemendi. Kõik muud kannatanud evakueeritakse diviisi meditsiinabipunkti (divizionnõi punkt meditsinskoi pomoštši) diviisi evakuatsioonisalga (evakuatsioonnõi otrjad divizi) sanitaarveokeiga.

Korpusearstile alluvad korpusehospitaalid, sanitaarautorühm (avtomobilno-sanitarnõi vzvod) ja erialaselt — diviisiarstid.

Korpusehospitaalid on liikuvad haiglad, neil on samad ülesanded, mis diviisihospitalidel.

Sanitaarautorühma ülesandeks on evakueerida kannatanuid diviisihospitalidest korpusehospidali ja säält välievakuatsioonipunkti vahetult või välievakuatsioonipunkti eesjaotkonna kaudu.

Armeesanitaarvalitsuse ülemale alluvad välievakuatsioonipunkt, apteegi-majandusjaoskond (aptetšno-hozjaistvennoje otdelenije) ja erialaselt — korpusearstid.

Armees olevate sanitaarmootorveokite abil evakueeritakse kannatanuid korpuse sanitaarasutisist armee sanitaarasutisisse. Sanitaarthobuveokeid on ette nähtud kannatanute transporteerimiseks välievakuatsioonipunkti hospitalide ja raudteejaama või sadama vahel.

Ajutised sanitaarrongid on määratud kannatanute transporteerimiseks armee rajoonis kuni välievakuatsioonipunktini.

Ühest või mitmest välievakuatsioonipunkti hospitalist moodustatakse sorteermishospital, mille ülesandeks on tema kaudu evakueeritavate kannatanute sorteerimine, jaotamine teistesse välievakuatsioonipunkti-hospitalidesse ja kannatanute ettevalmistamine evakueerimiseks rinde rajooni ja sisemaale.

Arstlikul komisjonil on kontrollülesanne armee hospitalide tegevuse järele.

Rinde sanitaarvalitsuse ülem organiseerib sanitaartenistust rinde sanitaarvalitsuse ravimis-evakuatsioonijaoskonna (letšebno-evakuatsioonnoi otdel) ja rinde sanitaarasutiste abil. Rinde sanitaarvalitsuse ülemale alluvad rinde evakuatsioonipunktid, rinde evakuatsiooni-abipunktid (vspomogatelnoje evakuatsioonnoi punktõ), apteegija majandusladu (aptetšnohozjaistvennoi splad) ja erialaselt — armee sanitaarvalitsuse ülemad.

Rinde evakuatsioonipunkti koosseisus on alatised hospitalid, evakuatsioonihospitalid, meditsiinkabinetid, laboratooriumid, välisanitaarrongid, sanitaarautosalgad, sanitaarihobutranspordid, sauna- ja desinfectsioonirongid ja pesukojadesinfectsioonisalgad.

Raudteevõrgu iseäraldusist tingituna võib moodustada rinde rajoonis rinde evakuatsiooni-abipunkte, mida rinde sanitaarvalitsuse ülem võib allutada rinde evakuatsioonipunkti ülemale.

Välisanitaarrongid on määratud kannatanute evakueerimiseks välievakuatsioonipunktidest rinde evakuatsioonipunkti või rinde evakuatsiooni-abipunkti.

2. Saksamaa.

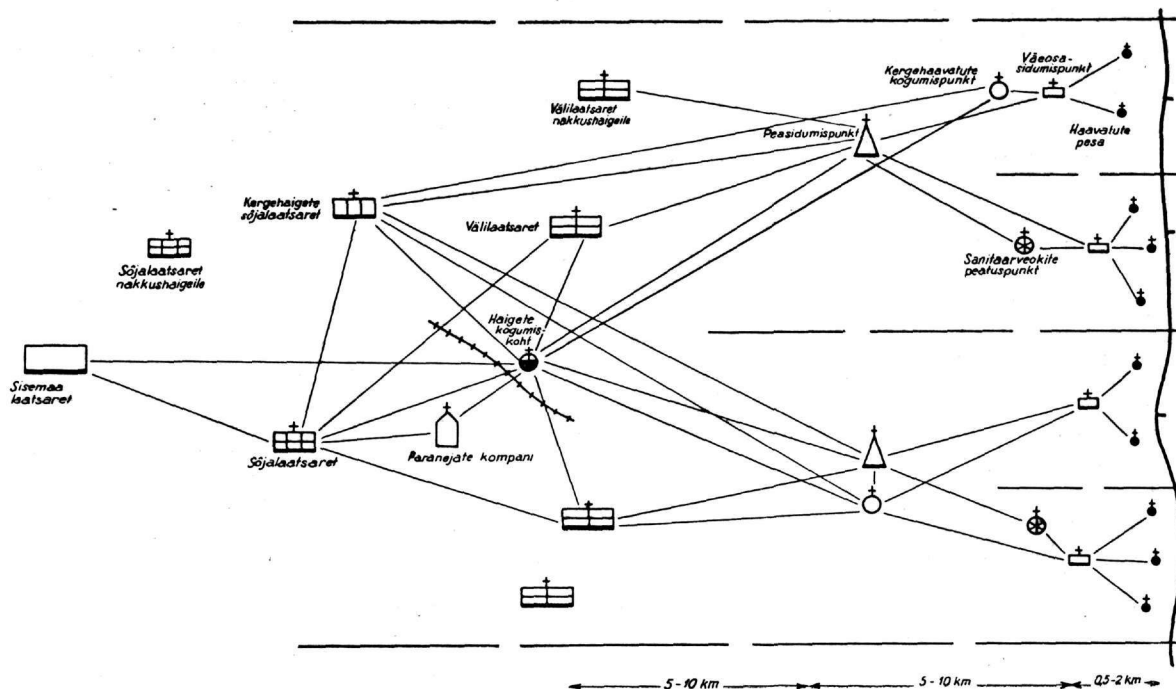
Saksa sõjaväe organiseerib ja juhib sanitaartenistust sõjaväe sanitaarinspektor (Heeressanitätsinspekteur), kellel on abiorganiks sõjaväe sanitaarinspeksioon ja nõuandvaks organiks sõjaväe sanitaarala teaduslik senat (Wissenschaftlicher Senat für das Heeres-Sanitätswesen).

Sanitaarinspeksioonile alluvad sisemaa ja varulaatsaretid. Sõjaväe sanitaarinspektorile allub välisanitaarülem (Feldsanitätchef), kes organiseerib ja juhib sanitaartenistust sõjategevuse rajoonis. Armees organiseerib ja juhib sanitaartenistust armeearst, korpuses — korpusearst, diviisis — diviisiarst, jalaväe rügemendis — rügemendarst ja pataljonis pataljoniarst.

Rügemendarstile allub väeosa sanitaarpersonal ja -varustus, mille abil tema organiseerib sanitaartenistust, moodustades väeosas harilikult ühe sidumispunkti (Truppenverbandplatz), kuid vajadusel avatakse ka pataljonide sidumispunkte. Kompanitest evakueeritakse kannatanuid väeosa sidumispunkti väeosa sanitaarihobuveokeil ja ka käsitsi kompani sanitaride abil. Kui kannatanute evakueerimine sidumispunkti osutub lahinguolukorra tõttu teostamatuks, siis moodustatakse haavatute pesi, kuhu koondatakse kannatanuid ühest või mitmest kompanist seniks, kuni avaneb võimalus nende evakueerimiseks väeosa sidumispunkti. Sidumispunktes kannatanud saavad arstiabi, kergete tervisriikega liikumisvõimelised kannatanud saadetakse jalgsi kerghaavatute kogumispunkti; kõik muud kannatanud evakueeritakse väeosa sanitaarihobuveokeiga või sanitaarkompani sanitaarveokeiga diviisi peasidumispunkti.

Diviisiarstile allub kaks sanitaarkompanit, välilaatsaret, kaks sanitaarautorühma (Krankenkraftwagenzüge), diviisi sanitaarladu (Divisionssanitätsspeicher) ja erialaselt — väeosade arstid. Iga sanitaarkompani koosneb kahest rühmast; üks sanitaarkompani on motoriseeritud ja teine — hobuveoga. Sanitaarkompanite ülesandeks on moodustada diviisi jaoks üks (kahe sanitaarkompani abil) või kaks peasidumispunkti ja kerghaavatute kogumispunkt. Kui lahinguolukord ei võimalda evakueerida kannatanuid sanitaarveokeil väeosa sidumispunktist peasidumispunkti, siis sanitaarkompani moodustab peasidumispunkti ja väeosa sidumispunkti vahel veokite peatuspunkti (Wagenhalteplatz), kus kannatanud asetatakse sanitaarkompani sanitaarveokeile edasievakueerimiseks. Peasidumispunkti ülesandeks on anda kannatanuile hädavajalist kvalifitseeritud kirurgilist ja muud arstiabi, neid ette valmistada edasiseks evakueerimiseks ja hospitaliseerida mõneks päevaks transportimist mittetaluvaid kannatanuid. Peasidumispunktist evakueeritakse kannatanuid vastavalt nende tervislikule seisundile sanitaarautorühma sanitaarautodega välilaatsarettidesse, kerghaigete sõjalaatsarettidesse (Leichtkrankenkriegslazaretten) või haigete kogumiskohta (Krankensammelstelle).

Kerghaavatute kogumispunkti ülesandeks on koondada liikumisvõimelisi kergelt kannatanuid väeosade sidumispunktist ja peasidumispunktist ning neid edasi evakueerida. Säält kannatanud evakueeritakse tühjade majandusvoori või muude veokeiga

või saadetakse jalgsi haigete kogumiskohta või kerghaigete sõjalaatsaretti.

Välilaatsareti (200 voodit), mis on motoriseeritud, võib vajadusel jaotada kahte ossa (à 100 voodit) ja tema ülesandeks on täiendav kirurgiline abistamine, väga raskelt ja peatselt tervistuvate kergelt kannatanute ravimine ja muude kannatanute ajutine hospitaliseerimine seniks, kuni nad muutuvad transpordikõlblikeks. Välilaatsareti evakueeritakse transpordikõlblikeks muutunud raskesti kannatanuid armee sanitaarautodega sõjalaatsaretti, kergesti kannatanuid — kerghaigete sõjalaatsaretti ja mõlemaid liike ka sisemaa laatsarettidesse. Sanitaarautorühma sanitaarautodega evakueeritakse kannatanuid väeosist peasidumispunktidesse, välilaatsarettidesse, haigete kogumiskohtadesse, sõjalaatsarettidesse ja kerghaigete sõjalaatsarettidesse. Diviisi sanitaarlaost varustatakse diviisi ja väeosade sanitaarasutisi sanitaarvarustisega.

Korpusearstile alluvad erialaselt diviisiarstid. Korpusearstil harilikult ei ole erilisi sanitaarasutisi korpuse sanitaarteenistuse organiseerimiseks, vaid tema teostab seda diviisiarstide kaudu, koordineerides nende tegevust.

Armearstile alluvad staap, sõjalaatsaretid, kerghaigete sõjalaatsaretid, haigete

transpordi jaoskond (Krankentransportabteilung), armee sanitaarjaoskond, sanitaarautorühmad, sanitaarpersonaali varu, armee sanitaarpark ja erialaselt — korpusearstid.

Sõjalaatsaretid (à 500 voodit) on armee rajoonis asuvad liikuvad haiglad. Nende ülesandeks on mitmekesiste tervisrikkega kannatanute ravimine kliiniliste põhimõtete kohaselt ja paranejate kannatanute evakueerimine sisemaaale. Sõjalaatsarettidest saadetakse operatsioonigruppe (Operationsgruppen) diviisi sanitaarasutisile toeks. Sõjalaatsareti evakueeritakse kannatanuid kerghaigete sõjalaatsarettidesse ja sisemaa laatsarettidesse. Nakkushaigete eraldi sõjalaatsaretid. Kerghaigete sõjalaatsaretid on suured (500—2000 voodit) paranejate kodud, mis asuvad armee rajoonis, kus kergesti kannatanud saavad igasugust arstiabi ja kuhu nad jäävad kuni tervistumiseni. Armee rajoonis asuvad ka paranejate kompanid (Genesendenkompagnien), kuhu evakueeritakse peagu tervistunud kannatanuid sõjalaatsaretest ja mujalt haigete kogumiskohtade kaudu. Haigete transpordi jaoskonna ülesandeks on kannatanute evakueerimine raud- ja veeteedel armee piirkonnas ja sisemaaale, milleks on tema käsutuses sanitaarrongid ja -laevad. Kannatanute koondamiseks ja nende liikumise õigeks suunamiseks haigete transpordi jaos-

kond moodustab raudteejaamades ja sadamais võitlusjärgule võimalikult lähedal haigete kogumiskohti, millede kaudu evakueeritakse kannatanuid sõjalaatsarettidesse, kerghaigete sõjalaatsarettidesse, paranejate kompanitesse ja sisemaa laatsarettidesse.

Armee sanitaarjooskonna koosseisu kuuluvad armee sanitaarvaruna motoriseeritud välilaatsaretid ja motoriseeritud sanitaarkompanid, mida armeearst määrab vajadusel diviisiarstide käsutusse. Sanitaarjooskonna koosseisu on ka armeearsti juures olevad konsultantid (beratende Sanitätsoffiziere).

Armee sanitaarpark jaguneb kolmeks jaoskonnaks, milledest üksikuid võib nihu-

tada ettepoole ja millede abil varustatakse armees olevaid sanitaarasutisi igasuguse sanitaarvarustisega ja -veokeiga.

Välisanitaarülemale alluvad staap, sanitaarkompanid, välilaatsaretid, sõjalaatsaretid, sanitaarautorühmad, haigete transpordi jaoskonnad, mis ette nähtud sanitaarvarudena ja mida antakse ka armeede käsutusse, laatsaretirongid ja erialaselt — armeearstid¹.

(Järgneb.)

¹ H. Schum, Einführung in die Wehrchirurgie, 1935, Stuttgart; Führung und Gefecht der verbundenen Waffen, 1927, Berlin; W. Kalies, Die Sanitätsschule, 1935, Berlin; „Der deutsche Militärarzt“, 1937, nr. 7; „Archives Medicales Belges, Bulletin International“, 1936, nr. 2; „Vojenno-sanitarnoje delo“, 1935, nr. 9—10; „Södur“, 1940, nr. 4 5—6.

Bibliograafia.

Pikeerivad pommituslennukid.

Pommitamine pikeerimisega leiab kaasa aja sõdades ikka enam ja enam kasutamist. Juba Maailmasõja ajal tehti katsed tabada märke pikeerivalt lennukilt. Kuid lennuväe arengu tase oli siis veel väga madal. Lennukid ei pidanud vastu pikeerimisel tekki-vale pikemaajalisele survele ja ei suutnud kaasa võtta suuremakaalulisi pomme. Vaatamata sellele, et sellane pommitamisviis juba siis märksa suurendas tabavust, jäi tema areng üldiselt seisma.

Uued katsed pommitamiseks pikeerimisega algasid a. 1927 P.-Ameerika Ühendriikides ja siis hiljem ka teistes riikides. Need katsed andsid häid tulemusi ja ühtlasi ka rikkalikku materjali asja edaspidiseks uurimiseks. 1931. a. katsetati P.-Ameerika Ühendriikides merelaevastiku manöövril pommitamist pikeerimisega laevade pihta. Samal ajal uuriti nimetatud pommitamisviisi ka Inglismaal, Prantsusmaal, Saksamaal, Rootsis ja reas teistes riikides. Kuid vaatamata selle pommitamisviisi ilmsele paremusele suhtusid paljud sõjanduse spetsid temasse skeptiliselt. Mõned neist arvasid, et sellastel pommirünnakutel kannab lennuvägi väga suuri kaotusi lennukitõrjekahurite tule läbi. Kõige selle tagajärjel leidsid pikeerivad pommituslennukid Inglismaal, Prantsusmaal, ja P.-Ameerika Ühendriikides tunnustamist ainult merelennuväes.

Viimase aja sõjad aga näitasid pikeerivate pommituslennukite suurt efektiivsust

nende kasutamisel. Jaapani pommituslennuvägi kasutab pommitamist pikeerimisega kogu sõja kestel kui põhjapanevat pommitamisviisi.

Hispaania sõda andis rea näiteid edukast pommitamisest pikeerimisega. On teada, et valitsusvastaste lahingulaev „España“ (ex Alfonso XIII) uputati just kahe pommituslennuki poolt, kes ründasid laeva pikeerimisega. Selles sõjas võeti ka esmakordselt kasutamisele saksa pikeeriv pommituslennuk „Junkers-87“, milliseid kasutati peamiselt sadamate pommitamiseks.

Eriti laialdast kasutamist leidsid saksa pikeerivad pommituslennukid möödunud Saksa-Poola sõjas. Nende hiilgavad saavutused panid kihama kogu maailma sõjaliteratuuri. Liitlased, kellel sellane lennuvarustus puudus, hakkasid lünga täitmiseks muretsema neid P.-Ameerika Ühendriikidest.

Praegu käimas olevas sõjas kasutatakse pikeerivaid pommituslennukeid veel suuremal määral ja peamiselt tähtsamate, mitte väga suurepindalaliste märkide vastu. Saksa pikeerivad pommituslennukid ründavad betoonehitisi, aerodroome, raudteesõlmi ja -sildu liitlaste tagalas. Erilist huvi pakub nimetatud lennukite tegevus just koostööl oma mot.- ja soomusväe osadega liitlaste soomusvägede vastu nende rännakul ja ka jalaväe vastu. Samuti on viimasel ajal ilm-

nenud ka inglise pommituslennukite rünnakuid pikeeriva tegevusega.

Seega olemasolevad sõjako- gemused näitavad, et pommitamine pikeerimisega ei ole enam eksperimentaalne tegevus, vaid pommituslennuväe üks põhiline tegevusviis.

Pommitamist pikeerimisega võib teostada suurtelt ja keskmistelt kõrgustelt. Võrreldes pommitamisega horisontaallennult evib see viis rea paremusi. Ta suurendab lennukipommi läbilöögivõimet ja osutub teotsemisel lennukitõrje suurtükiväe tule piirkonnas vähem hädaohtlikuks kui pommitamisel horisontaallennult. Peale selle võivad pikeerivad pommituslennukid kõrvutada pommitamistäpsust laskmisega suurtükkidest või kuulipildujaist.

Pommitamine niitval lennul ja väikestel kõrgustel soodustavad tabamistäpsust, kuid seejuures ei evi pommid kuigi suurt läbilöögivõimet. Pealegi kannab lennuga sellesel teotsemisel lennukitõrjerelvade poolt tõhusalt kaitstud objekti korral väga suuri kaotusi.

Tegevus suurtelt kõrgustelt kannab pindala pommitamise iseloomu. Tabamuse tõenäolisus, nende märkide korral, mille pindala on mõnikümme ruutmeetrit, on sel juhul väga väike.

Pommitamine keskmistelt kõrgustelt evib samuti väikese tõenäolisuse märgi tabamises ja on ka ohtlik lennukitõrje-suurtükiväe tegevusel.

Ainult pommitamine pikeerimisega annab võimaluse paaritada tabamistäpsust lennukipommi suurima purustusvõimega ja suhteliselt väiksema hädaohuga lennukitõrjevahenditelt.

Pommitamine pikeerimisega seisneb selles, et pommid heidetakse sellel silmapilgul, kui lennuk on juba suunatud otse märgi peale ja lendab silmapiiri suhtes suure nurga all. Sihtimine saavutatakse kogu lennuki suunamisega. Pikeerimisel suurte nurkade all lennuki ja pommi lennutee peagu ühtivad. Teoreetiliselt võib oletada, et pikeerimisel 90° nurga all lennuki ja pommi traektoriumid ühtivad täielikult. On ka teada, et mida suurem on pikeerimisnurk (nurk lennuki traektoriumi ja silmapiiri vahel), seda suurem on tabamise tõenäolisus. Selle juures vead kõrguse ja lennukiiruse hindamisel ja lennuki lahingukursist kõrvalekaldumine osutavad tabamistäpsusele palju vähemat mõju kui pommitamisel

horisontaallennult. Jääb ainult tuule mõju. Kuid pommi kõrvalekaldumine tuule mõjul ei ole kuigi suur, sest pommikiirus kogu aeg suureneb ja seega tuule mõjumise aeg lüheneb.

Pikeerimisega pommitamine suurendab pommi läbilöögivõimet, sest pommi vabas- tamisel evib viimane juba vertikaalse algus- kiiruse; mis on võrdne lennuki kiirusega. Pommitamisel horisontaallennult on aga pommi vertikaallangemise alguskiirus võrdne nulliga.

Märgile lähenemisel evib pikeeriv pommituslennuk täielise manöövrivabaduse. Tal ei ole vajalik teostada horisontaallendu sihi võtmiseks, nagu see on tarvilik pommitamisel horisontaallennult. Pikeerimine osutub siin lahingukursiks, ja see on ühtlasi scoses suure kõrgusekaotusega lühikese aja jooksul. See asjaolu omakorda raskendab lennukitõrje-suurtükiväe väljasihtimist ja seega ühtlasi ka viimase tabamistäpsust. Kõige suuremaid kaotusi võib oodata tõketule korral, kuid siin on kergendavaks asjaoluks see, et pikeerimisel suure kiirusega viibib lennuk tõketule mõju piirkonnas väga lühikest aega.

Rööbiti nimetatud paremustega evib pommitamine pikeerimisega ka rea puudeid. Rünnak ühe märgi pihta võib teostuda ainult väikeste koondistena. Seejuures lennukite hajutamine annab vastase hävitajatele soodse võimaluse teotsemiseks väikeste gruppide või üksikute lennukite vastu.

Samuti madal pilvitus ei võimalda märkide ründamist.

Pikeeriva pommitamise teooria ja praktika kujundas välja erilise pikeeriva pommituslennuki tüübi. Tema konstruktsiooni iseärasuseks on eriliste pidurite (klappide) ja tagurpidi käiva propelleri olemasolu kiiruse vähendamiseks pikeerimisel. Harilikul lennukil võib pikeerimise kiirus põhjustada mootoril väga suure tuuride arvu ja see suurendab märgatavalt pikeerimisest väljatuleku raadiust.

Pikeerimisasendist väljatulek peab toimuma suurel kõrgusel, sest väljatuleku raadiuse suurus on proportsionaalne kiirusega. Suur kõrgus aga raskendab sihtimist ja teeb pommitamise keerukamaks. Klappide ja tagurpidikäiva propelleri kasutamine vähendab pikeerimiskiirust ja seega kergendab meeskonna tööd. Pikeeriv pommitaja „Junkers-87“ evib pikeerimiskiiruse 750 km tunnis. Klappide kasutamine vähendab kiirust kuni 450 km tunnis. Tegevusraadiuse suurendamiseks asetatakse

lisa-bensiinipaagid tiibade alla pommiraamide külge.

Praeguse sõja algul evis Euroopas vaid saksa lennuvägi erilisi pikeerivate pommitajate üksusi. Need olid varustatud „Junkers-87“ ja „Henschel-123“ tüüpi lennukitega. Need üksused leidsid laialdast kasutamist juba Saksa-Poola sõjas.

Ühemootoriline kaheistmeline pikeeriv pommituslennuk „Junkers-87“ evib maksimaalset kiirust 330 km tunnis. Tegevusraadius 330 km ja võib kaasa võtta ühe 500-kg pommi või neli 50-kg pommi. Neid lennukeid kasutati vastase tagalas olevate märkide; sildade, raudteesõlmede, tööstuskeskuste ja samuti sõjaväeosade vastu.

Üheistmeline hävitaja ja pikeeriv pommitaja „Henschel-123“ evib maksimaalset kiirust 355 km tunnis. Tegevusraadius 900 km. On varustatud nelja kuulipildujaga ja võib kaasa võtta 200 kg pomme. Neid lennukeid kasutati peamiselt lahinguväljal asetsevate patareide, tulepesade, varjendite, tankide ja teiste objektide vastu. Mõlemaid nimetatud tüüpi lennukeid kasutati ka rünnaktegevuseks maapealsete vägede ja väikeste pindalaga märkide vastu. Nii purustasid saksa pikeerivad pommituslennukid Lublinis asuva lennukitehase PZL, pommitasid tähtsamaid raudteesildu, raadiojaamu, komandopunkte ja teisi objekte, mis olid raskelt kättesaadavad pommitamisel horisontaalselt.

Märgatavat abi osutasid pikeerivad pommituslennukid ka maapealseile vägedele. Suur osa neist anti mot.- ja soomusvägede koondiste käsutusse, kus nende ülesandeks oli nimetatud koondiste edasilikumise tagamine. Sidet pommitajatega peeti raadio kaudu. Niipea kui mot.- ja soomusvägede koondis sattus tugevatele takistustele, kutsuti abiks lennukid. Kombineeritud löögid õhust ja maa pealt vastase vägede ja tangi-

törjerelvade pihta avasid peagi saksa vägedele tee edasiminekuks.

Lennuväe löögid olid suunatud ka poola liikuvate osade pihta. Kõik juurdetulevad varud kuni 50 km kauguseni esijoonest satustid kohe lennuväe tugevate löökide pihta.

Tähelepanu väärrib ka pikeerivate pommituslennukite taktikaline kasutamine nende märkide ründamisel, mis olid kaitstud lennukitörjerelvade poolt. Viielennukiline grupp, millest kaks olid pikeerivad pommituslennukid, lähenes märgile lennukitörjerelvade tuleulatuse ligilähedasel kõrgusel. Siis pikeerivad pommituslennukid algasid äkki pikeerima märgi peale, imiteerides pihtavust lennukitörjerelvade poolt. Viimaste tuli koondus kõik horisontaallendu jätkavaile lennukitele ja pikeerivad lennukid võisid karistamata täita oma ülesande.

Laialdast kasutamist leidsid saksa pikeerivad pommituslennukid ka Norra-operatsioonidel ja Läänerindel. Eriti rohkesti kasutati neid liitlaste laevastiku vastu. Kuni Norra aerodroomide vallutamiseni kasutati Inglise laevastiku baaside pommitamiseks „Henkel-111“ tüüpi pommitajaid. Baaside olemasolu Norras võimaldab „Junkers-87“ tüüpi lennukitel laiendada oma tegevusvälja ka vastase laevastikule. Laevade atakeerimiseks kasutavad sakslased ka uut kaheistmelist pommitajat „Junkers-88“. See lennuk võimaldab teostada rünnakut pikeerides ja on välismaa ajakirjanduse andmeil väga edukas teotsemisel sõjalaevade vastu.

Oma lahingtegevusega õigustasid pikeerivad pommituslennukid täielikult oma olemasolu. Kuid pommituslennuväe edukas kasutamine nõuab kõigi pommitamisviiside kombineeritud kasutamist.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 117 — 23. 05. 40.
Kapten N. Krainev.)

A.

Aerodroomide kaitse.

Õhuvalitsemise saavutamise efektiivsemaks viisiks praegusajal on kallaloleva vaenlase aerodroomidele lennuväe poolt ja tema aerodroomide vallutamine õhuhessantidega või partisaanialkadega. Siit selgub, et aerodroomide kaitse evib suurt tähtsust.

Tõhusaks aerodroomi õhukaitsevahendiks on hävituslennuvägi, milline

takistab vastast aerodroomide ründamisel õhust, kuid tema tegevuse edukus oleneb sellest, kuiõrra hästi funktsioneerib õhuvaatlusteenistus. Olgu tähendatud, et hävitajate dežuurimine õhus pole otstarbekohane, sest see nõuab suurel hulgal lennukeid (iga hävitaja põlevaine tagavarast jätkub vaid 1—3 tunniks); hävitajate patrullimist aerodroomi rajoonis soovitatakse

vaid oma pommitus- ja rünnakulennuväe töusu ning maabumise katmiseks. Kohasemaks peetakse hävitajateallüksuste dežuurimist aerodroomil (valveüksused). Nende allüksuste isikuline koosseis (lendurid ja motoristid) peab viibima lennukite juures; lennukid asetsegu sellaselt, et kogu allüksus saaks välja lennata üheaegselt, ja mootorid olgu soojad, eriti talvel; valveüksusel peab olema otsene telefoniühendus aerodroomi KP-ga, viimasel — õluvaatluspostiga. Enne väljalendamist valveüksuse ülemale antakse andmed vaenlase lennukite arvu, tüübi ja lennukõrguse kohta; hiljem neid andmeid täpsustatakse raadioteadete ja maa pealt antavate signaalide abil (ÕVP-de poolt).

Suurt tähtsust aerodroomide õhukaitstes evib õhukaitse suurtükivägi, mille tulepositsioonid asetatakse olenevalt maastikust 3—5 km kaugusele üksteisest. Aerodroomi kaitseks on otstarbekohane väikesekaliibrilise õhukaitse suurtükivägi ja õk-kuulipildujad (suure- ja väikesekaliibrilised). Väikesekaliibrilise suurtükiväe ja kuulipildujate „tuleühikuks“ on normaalselt kaks relva, millised asetatakse kohtadele samadel põhimõtetel nagu õk-suurtükivägi, ent kitsamate vahedega (1—2 km). Nende asetamisel tuleb arvestada ka võimalust teotseda maapealse vaenlase vastu. Selleks tuleb valida omaette positsioonid.

Edasi tuleb aerodroomi kaitseks rakendada need laskuriosad, kes on määratud sinna valve- ja vahiteenistuseks, arvestades seda, et nende organiseeritud tuli jao- ja rühmaülemate juhtimisel on küllalt mõjuv ka õhuvaenlase vastu. Seda kinnitavad sõjakogemused Hispaanias. Samas sõjas ilmnis, et edukalt võivad teotseda õhuvaenlase vastu ka snaibrid. On soovitatav varustada laskureid osaliselt tähistuskuulidega, see hõlbustab tunduvalt lennukite tabamist.

Aerodroomide kaitse passiivsetest vahendeist on esikohal hoolikas moondamine. Harilikult aerodroomid valitakse kas asulate, metsa või võsastiku läheduses, et oleks hõlpsam varju leida lennukitele, laskemoonale, põlev-määrdeainetele ja inimestele. Lennuvälja moondamiseks on soovitatav sääl imiteerida teid, peenramaad jne. Lagedal maa-alal asetseva aerodroomi moondamiseks kasutatakse mitmesuguseid tehnilisi vahendeid (horisontaalseid maske, imitatsiooni jne.).

Moondamise hõlbustamiseks ja kaotuste vähendamiseks on soovitatav paigutada

ühele aerodroomile mitte üle 10—15 lennuki, asetades nad 50—150 m vahedega üksteisest. Isikuline koosseis peab kaevama enda tarvis kitsad, kuni 2 m südavused kaevikud lennukite läheduses. Samasugused kitsad tranšeed kaevetakse laskemoona ja põlevainete jaoks 150—250 m kaugusel lennukitest.

Aerodroomide kaitse motoriseeritud- ja soomusjõudude, ratsaväe ja partisanisalkade vastu lasub nendel laskuriosadel, kes kannavad valve- ja vahiteenistust aerodroomil, samuti lennuväe ning õhukaitse üksuste isikulisel koosseisul. Selleks staap koostab vastava kava, kus antakse vajalikud aja- ning abinõude arvestused, ülesanded isikulisele koosseisule, masinatele ja relvadele jne. Ka näidatakse kavas juhi KP ja sidevõrk.

Õhudessantide vastu võitlemisel tuleb silmas pidada, et aerodroomi vallutamiseks vaenlane harilikult viskab alla langevarjureid 5—8 km kaugusel aerodroomist. See dessant püüab aerodroomi enese alla võtta ootamatu löögiga. Alles siis maabuvad transportlennukid dessantosadega, kasutades hävituslennukite katet.

Kuidas võidelda sellaste õhudessantide vastu?

Kõigepealt peab tegevusse astuma rünnaku- ja hävituslennuvägi, eesmärgiga hävitada vaenlase elavjõud kas teel aerodroomile, lennukitest väljahüppamise momendil, maabumise, koondumise või tegevusseastumise ajal. Pommituslennuväge (soovitatav pikeerivalt) tuleb kasutada dessandi vastu, milline maabub lennukitel. Kuna ühel aerodroomil normaalselt ei asetse üheaegselt pommitus-, hävitus- ja rünnakulennukeid, siis tuleb neid mujalt õigeaegselt välja kutsuda. Hävituslennuväe ülesandeks on hävitada need vaenlase lennukid, mis katavad õhudessantide.

Peale selle lennuväekoondise ülem peab informeerima õhudessantidest ka üldväekoondise ülemat, kes tarbe korral saadab kohale kiiresti liikuvaid maaväeosi vaenlase dessandi likvideerimiseks. Kuni kiiresti liikuvate osade saabumiseni aerodroomi maapealse kaitse üksused koos õhkutõusnud lennuväeüksustega püüavad vaenlast hävitada oma jõududega või takistavad teda aerodroomi vallutamisel.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 185 — 09.08.40.)

— ms —

Meelelahutusosa.

Kapral Pension selgitab stahhaanovlust, külastab lennuväelasi ja veab sisse mustlase.

Eerik Laidsaar.

Et sõjavägi on paik, kus töö ial ei lõpe, ega lõppeda tohigi, see asjaolu peaks olema selge igale. Sest niihästi vana rahvatarkus kui ka meie suure Liidu põhiseadus ütleb, et kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma. Nii juhtubki, et kui ühel ilusal päeval on vaja vedada telefoniliin linnast ühte maal asuvasse koolimajja, kus asub momentil lennuväeksus, kohtame liinitöökonnas kolme vana sõpra. Nagu ikka on kapral Pension töökonna juhataja, reamees Sookael tegelik liinivedaja ja noorsõdur Nüblük tagavarapoolide kandja. Siin maailmas on juba kord nii, et igaüks asetatakse kohale seda mõõda, kuidas nõuavad töö huvid.

Sõprade kolmik on esimese osa maast katnud rekordilise kiirusega ja kuua ilm on tulipalav, pärlendab iga mehe laubal higi.

SOOKAEL: Sa mait küll, no küll ikka kõrvetab!

PENSION: Kuum on, jah. Tuult ikka on, aga ei aita.

SOOKAEL: Ei-noh, mis see pisike tuul, see on täpe. Meil ju sihuke sõit sees, et ei tunnegi.

PENSION: Seda jah, hehehh, endil hoopis kõvem tuul peal. (Vaatab kella) Ohohh, poisid, ei ole vigagi, oleme selle lühikesse ajaga vedanud seitse kilomeetrit liini. Nüüd võime vabalt kümneminutilise saalooa pidada.

SOOKAEL: (istub) Oeh, küll on mõnus istuda niisuguse sõidu järele. (sirutab koibi) Kassa tead, Pension, mul ajab sääresidemete vahelt kah auru välja.

PENSION: See on hea, see on hea. Tervisele kasulik. Ega minulgi parem ei ole. Mul on täpselt samuti.

NÜBLIK: Ah, sul on täpselt samuti või? S... sul ju hoopis säärikud jalas.

PENSION: No mis siis?

NÜBLIK: Omal on säärikud jalas, aga sääresidemete vahelt ajab auru. Sääresidemed sul hoopis kodus kapis, kust sa tead, et nad praegu s... seal auravad?

SOOKAEL: (muhedasti) Eheeh, pagana Nüblük, õigus jah. (itsitab)

PENSION: Einoh, mis seal nüüd irvitada...

NÜBLIK: (salvavalt) P... pension arvab, et ainult tema võib irvitada. Ja s... siis on tal just kõige parem irvitada, kui teistel on niisugune vesi peal, et oiga.

PENSION: Kas nüblükukese võttis oigama juba või?

NÜBLIK: Miks ta's ei võta, kui ühtelugu, kui midagi raskemat tööd on, olgu muudkui mina telega kaasas kaabliurulle kandmas. M... mispärast pean just mina alati platsis olema, k... kas täna näiteks ei oleks võinud olla mõni teine mees?

PENSION: (õpetlikult) Vaata, Nüblük, kas tead, niisugune jutt ajab juba hinge täis. Sa, noormees, peaksid tundma ennast austatuna, et meie, vanad spetsid olème sinu võtnud nõndaütelda endi kampa ja et sa võid kuuluda auga inseneriväe kõige peenemasse liinitöökonnda.

NÜBLIK: (osatavalt) Kõige peenem on ta küll, jah. Sa arvad nii, et kui hästi palju sõitu teed, et siis on kõige peenem.

PENSION: Narr, no ma mõtlen, et see peaks ju lausa nauding olema, kui me oma tööga alati kiiremini valmis saame kui teised. Me veame ütleme, kümme kilomeetrit telefoniliini terve tunni võrra lähema ajaga, kui on keskmine norm. Kas see ei ole saavutis, mille eest võib ka pisut pingutada, et pärast oleks seda mõnusam jalgu puhata, eh?

NÜBLIK: No siis vea, vea või sajameetrijooksu tempoga, aga ära sunni mind ühtevalu kaasa. Ega mina sinu pikkade koibadega võidu joosta tahagi.

PENSION: Kuule, Nüblük, nüüd sa hakkad juba tõsiselt hinge täis tegema. Inimene on lihtsalt millegi pärast pahur ja siis norib iga asja kallal.

SOOKAEL: Tõsijutt, Nüblük, mis sa virised!

NÜBLIK: M... muidugi. Sina, Sookael oled ju alati Pensioniga ühel nõul.

PENSION: Kulla Nüblük, kas sa ise mõtled ka, mis sa suust välja ajad. Su toonist paistab, nagu oleks see mingi halb asi, et Sookael minuga ühel nõul on. Sa ikka mõtle, et me oleme kõik ühed eesti sõdurid ja et me peame kõik olema ühel nõul, sest mis sõjavägi see on, kus üks kisub ühele ja teine teisele poole?

NÜBLIK: Ega ma selle vastu midagi ütlegi. Aga siis tehke ka nii, et minu kandam alati kõige raskem ei oleks. M... mis sul viga patseerida rity käes ja liini

tõsta. Anna rity mulle, võta ise kaabli-rullid ning ole siis ühel nõul.

PENSION: Ehehe, vaat niisugune jutt ei lähe läbi.

NÜBLIK: M... miks ei lähe. Ega ikka teise inimese kurnamist enam ei ole. Ega ikka pole nii, et ülemus muudkui laob koorma selga ja sina tiri. Nüüd on ikka vabadus ja ükski pole teise ori.

PENSION (tõsiselt): Kas tead, Nüblík, sul on õnne, et sa oled praegu siin meie juures ja et keegi kõrvalt su rumalat juttu ei kuule.

SOOKAEL: Saaksid pähe, nii et tolmab.

PENSION: Mis seal nüüd pähe — ega inimest rumaluse pärast alati karistada või. Nüblík lihtsalt ei oska ühiskondlikult mõelda. Niisuguseid inimesi on meil kahjuks üsna palju, kes arvavad, et kui on vabadus, siis see tähendab ühtlasi ka vabadust mitte töötada. Nüüd peab just vastupidi iga inimene veel enam tööta-ma kui varem.

SOOKAEL: Seda küll, Pension. Ilma tööta ei saa midagi.

PENSION: Muidugi. Kahjuks on aga niisuguseid inimesi, kes revolutsiooni saavutistest omamoodi aru saavad. Nemad arvavad nii, et kui see plutokraatlik lo-gelejate ja kapitalistide klass, kes seni laskis teistel enda eest töötada, likvideeritud on, siis ei tarvitse enam tööd teha.

NÜBLIK: (protestivalt) Ega ma nii pole mõtelnud ega ütelnud. Ma ainult ütlesin, et miks mina ikka seda kõige raske-mat pean tegema.

PENSION: Just-just, lase ma räägin edasi, ega ma pole veel lõpetanud. Sa, Nüblík, arvad nii, nagu mõni arenematu ja kitsa silmapiiriga inimene, et heaküll, seni pidin ma tegema rasket tööd, nüüd aga on vabadus, nüüd tehku see raskem töö teised ja mina hakkam tegema kergemat. Eks ole?

NÜBLIK (vaikib).

PENSION: Noh, kas ma ei ütelnud? Hehee, Nüblík, kas hakkad juba aru saama? Mõttele ikka sellele, et kuigi revolutsioon on kindlustanud töötavale rahvale võimu, ei saa sellepärast vabrikus panna hoovipühkija direktoritoolile ega masina-meister pearaamatupidajaks. Ühiskond nõuab igalt tööd ta parimate võimete kohaselt. Heakene küll, sa nurised, et minul pole raskeid kaabli-rulle kanda ja et sina pead neid tirima. Et minul on kerge töö — muudkui tõsta aga kepiga kaabel puukstele ja lase vilet, sel ajal kui sina tirid traadirulle, nii et higipullid

on pealael. Aga seda sa ei saa aru, et see töö, mida mina teen, nõuab kaua-aegset vilumust ja oskust. (Lennuk len-dab põriseses taeva all)

SOOKAEL: Oi, küll on suur transportlennuk.

PENSION: Heaküll, heaküll, Sookael, lennuk lennukiks, ära sega. Las ma ajan Nüblíkuga jutud klaariks... No vaat, Nüblík, kuhu me jäimegi? Ah jaa, kaabli juure. Mis sa arvad, kui ma nüüd annan oma kepi sinu kätte ja sina hakkad kaablit üles panema, mis sellest siis tuleb?

NÜBLIK: Niisamuti telefoniliin, nagu nüüdki.

PENSION: Ehehe, vaat see see on. Sa arvad pealt vaadates, et siin pole midagi, muudkui aga tõsta, aga tegelikult pole see kaugeltki nii lihtne. Kui praegu sulle anda kepp kätte, siis paned sa kaabli üles küll, aga seda ma ütlen, et ükski pagan ei keru teda lõpuks maha. Siis on ta mõnes kohas sõlmes, mõnes kohas keerdus, mõnes kohas ümber okste pun-dis. Siin sa pead arvestama tuult, pu-okste erinevusi, sõidetavaid teid... Kas sa arvad, et ma taevast kukkusin liini ülespanijaks? Ehehe, tirisin minagi algul kaabli-rulle, nii et pea suitses ja kui vedasin esmakordselt liini, arutas kaks meest pärast mitu tundi, enne kui maha said. Ise olin sel ajal kartsas. Veebel oli maruvihane, et niisugune käperdis liini üles pani.

SOOKAEL (naerab): Hehee, see lugu on minulgi meeles. Ma olin siis rullikandja.

PENSION: No näed. Sookael oli siis rulli-kandja. Nüüd on ta erialaks liinitöö-konnas kaabli laskmine. See nõuab jälle oma oskust. Kujutle nüüd, mis saaks, kui me teeksime sinu moodi: mina võtan Sookaela ameti, sina minu oma ja Sookael sinu oma — meie tööst tuleks niisugune puder, et siga kah ei söö... Muidugi, enam-vähem korralikult teeksi-me me ta valmis küll, ega ma seda ei ütle. Hea tahtmise ja püüdmise juures saame hakkama iga asjaga, kuid töö produktiivsus kannatab. Kui paneme pagari saapaid tallutama ja kingsepa saia küpsetama, siis saavad nad, kui täitsamehed on, asjaga toime, kuid neil kulub palju enam aega ja energiat. Vaata, Nüblík, see on põhjus, miks igalt nõutakse tööd ta parimate võimete koha-selt. Kas on need asjad sulle nüüd klaar-id?

NÜBLIK (vaikib).

PENSION: Hehee, võttis mehe mõtlema. Olgu. Astume aga edasi. Sinna teeristi juure jõuame arvatavasti välja oma

- kaabliga, siis toome kaablikärult uued rullid. (tõusevad ja marsivad edasi)
- SOOKAEL: Meil ju üle poole maa juba läbi.
- PENSION: Kindlasti. (Taeva alla ilmuvad lennukid)
- SOOKAEL: Vaata, Pension, need on hävitajad... No küll on nobedad.
- PENSION: Jah, kiirus on kõva.
- SOOKAEL: Ja ikka juure tuleb teisel Varsti on taevaalune must!
- PENSION: Ehh, kas teate, sõbrad, küll tuleb tore tunne südame alla, kui näed niisugust vaatepilti. Kus on ikka jõudu ja vägevust ja hoogu.
- SOOKAEL: Kuramus, jah. Vanasti ei pannud nagu tähelegi, et meil on oma lennukid ja kõik, aga nüüd, kui punaarmee lendurid platsis, alles näed, misasi on lennuk.
- PENSION: Uhke vaadata! Kas tead, Sookael, ma olen viimasel ajal sageli mõtelnud, et kui ma mitte ei oleks inseneriväe kapral, siis tahaksin olla lennukilane.
- NÜBLIK: Vaat s... selle poolest olen mina sinuga ühel nõul. L... ennata on kindlasti pagana tore.
- SOOKAEL: Siis pole vaja kaabliks kanda (naer).
- PENSION: Jah, Nüblük, näed nüüd!
- SOOKAEL: Vaata-vaata, nüüd viskab üks surmasõlme!
- PENSION: See on nende meeste käes käkitegu... Kas sa tead, Sookael, kui seda asja nii mõtlema ja arutama hakata, siis hakkab päris kahju, et me ei ole sündinud, ütleme, kümnekond aastat hiljem.
- SOOKAEL: Kuidas nii?
- PENSION: Mõttele, millised võimalused meile oleksid avanenud! Me oleksime praegu juba kümnendat aastat maailma suurima ja võimsama riigi kodanikud. Võib-olla oleks meil kõigil juba Nõukogude Liidu kangelase tiitel. Või, näh, see tähendab, ma mõtlen, et minul ja sinul. Nüblükul, narril, on veel aega, ta alles noor mees.
- NÜBLIK: No ega Nõukogude Liidus inimese arastatele ei vaadata! Seal hinnatakse iga täitsameest, olgu ta kui noor tahes.
- PENSION: Nojaa, seda nüüd küll... Stopp, poisid! Rull on läbi! Nüblük, anna Sookaelale uus rull.
- SOOKAEL: Noh, nüüd hakkab sul kergem, ühe kaenla all on tühi pool.
- NÜBLIK: Mis ta k... kergem. Palju narrim on kanda, kui ühe poole alla kisub.
- PENSION: Siit näed, kui tähtis on maailmas tasakaal. (naer)
- SOOKAEL: Kuule, Pension, kui laseksime siit otse teeristile välja?
- PENSION: Kaarik näikse juba ees ootavat. Siis oleme peagu kohal kah, meie sihtpunkt peaks teeristilt juba paistma. (Tükk maad jätkub liinitöökonna tegevus vaikides. Teeristil, kust on sihtkohta, koolimajja veel ainult mingi 500—600 meetrit, võtab Nüblük uued traadirullid kaenlasse ja neist piisab liini lõpetamiseks.)
- SOOKAEL: Puuh, meie tempo läheb juba kolekiireks. Sedaviisi hakka veel traadipooli õlitama, muidu lõõb põlema.
- PENSION: Hehee, jah. See on vana asi, et kui pingutava töö siht juba silmade ees üles kerkib, siis jalad nagu iseenesest panevad kiirust juure.
- SOOKAEL: Vaata õige kella.
- PENSION: Seda jah, näe, ununes hoopis... Ohoo, seltsimehed, me oleme vabalt tunni võitnud. Vaata, Nüblük, mis tähendab kiirus ja vilumus!
- NÜBLIK: Seda küll, et tunni võitnud, aga selle eest oleme ka märjad higist ja väsinud kui puurondid. Kui oleksime tulnud normaalse tempoga, siis tunneksime endid palju paremini.
- PENSION: Ikka on sul oma irin!
- NÜBLIK: Vaata, Pension, sa hüppad mulle ühtevalu vuntsi, et ma irisen, aga ise ei lase endaga mõistlikku juttu rääkida. Ma küsin, et on ette nähtud keskmine liinivedamise kiirus, siis ülemus, kes annab käsu mingi telefonühenduse loomiseks, juba arvestab seda. Kell on praegu pool kolm, heaküll, aga kui kompaniülema andis meile ülesande, siis nägi ta ette, et liin saab valmis kella neljaks, eks ole? Mis mõte on meil sedasi tormata?
- PENSION: Kuule, Nüblük, su jama hakkab juba hinge täis ajama. Pea kord suu ja ära ärrita mind, või muidu väänan sulle paar toimkonda vuntsi.
- NÜBLIK: No ega ikka ei väänan küll sellepärast! Ega ikka nüüd pole enam vana aeg, kus alam ei tohtinud suudki lahti teha. Ülemus peab igit asja selgitama ja peab olema seltsimees.
- PENSION: Vaata nüüd! Kassa näed nüüd, Sookael? Ole aga lahke! (Nüblükule) Mis sa siis õige arvad, Nüblük, kas nüüd on siis nii, et ülemus peab sinu käest nõu küsima või?
- NÜBLIK: Ma ütlesin ainult, et ülemus peab andma selgitust.
- PENSION: Heaküll, ta annab sulle selgituse. Sa pead seda aru saama, et keskmised normid on määratud keskmisele tööta-

- jale. Meie siin aga tahame olla paremad, kui keskmised. Meie tahame alla stahhaanovlased.
- SOOKAEL: Seda küll, Pension, seda sa ütlesid hästi.
- PENSION: Muidugi. Meie peame ületama kõik normid ja näitama, et me oleme ehtsad inseneriväe mehed. Iga inseneriväe mees... või veel enam, iga eestlane peab püüdma saada stahhaanovlaseks.
- NÜBLIK: V... viilimise ja vuntsikargamise peale oled sa juba ammu stahhaanovlane. (Sookael naerab).
- PENSION: Noh, kui nii, siis oled sina ületanud tobeduse poolest keskmise normi viiesaja protsendiga.
- NÜBLIK: Hehee, s... sul pole midagi ütelda, siis hakkad s... sõimama.
- PENSION: Kuidas ma sind sõiman? Kas tead, Nüblík, kui me ei oleks mitte kõik ühed ja samad sõdurid ja seltsimehed, siis ütleksin ma sulle, et sa oled kõige tumedam tüüp, keda ma oma elus olen näinud.
- NÜBLIK: Aga sina jälle ei oska seletada, kui see kõige tumedam tüüp asjaliku küsimuse esitab.
- PENSION: Kus siin see asjalik küsimus on?
- NÜBLIK: *Aga vatt, ikka seesama, et misjooks meil on vaja liin terve tund enne ettenähtud aega valmis saada? Ma saan aru, kui tehakse midagi niisugust tööd, mis loob väärtusi, nagu tehases, vabrikus või nagu see Stahhaanov, kivisõekäevanduses. Et inimene, ütleme, selle asemel, et tunnis teha kümme hobuserauda, teeb kakskümmend, selles on mõte. Aga sinu igavene jooksmine telefoni-liiniga, mida kindlasti enne kella nelja ei vajatagi, vaat sel pole mõtet.*
- PENSION: Narr, no kas sa arvad, et telefoni-liine siis alati ainult niisama veetakse või? Heaküll, oletame, et praegu pole sellest ülemusele ega üldsusele tähtsust, kas liin saab kella kolmeks valmis või kella neljaks. Aga kui oleksime praegu näiteks lahinguväljal ja side on katkenud ning meil tuleks luua kiiresti ühendus staabiga või naaberüksusega: Kas siis kah ükskõik on, kas liin saab tund hiljem või varem üles, ah?
- NÜBLIK: Nojaa... aga me pole ju sõjaväljal.
- PENSION: Hehee, noh, siin sa nüüd oled! Need lennukid, mis praegu meie peakohal vurisevad on ju kah sõjalennukid — sinu loogika järgi poleks neil praegu vaja üldse sõita, sest pole sõda! Ja püssilaskmist pole sõduril rahu ajal vaja õppida, ega? (Sookael naerab).
- (Juba üsna lähedal olevast koolimajast väljub keskealine ohvitser kapteni aukraadis. Nähes Pensioni töökonda, vaatata ta kella ja astub meestele vastu.)
- KAPTEN: Tere, inseneriväelased!
- KÕIK: Tervist, seltsimees kapten!
- KAPTEN: Te olete juba kohal! Tublid poisid! Viige ots siitsamast aknast sisse!
- PENSION: Kuulen, seltsimees kapten (kapten eemaldub).
- SOOKAEL: Kuramus, kas tead, Pension, mul on see „härä“ ikka veel nii veres, et iga kord, kui sa ütled „seltsimees“ kapten“, jookseb külm juga seljarootsu pidi alla.
- PENSION: Iga uus asi tahab harjumist. Kui ma ütlesin üleile kolonelile vastavalt uuele määrusele „tervist, seltsimees kolonel“, siis pidin kah tahtmatult sammukese tahapoole astuma, mõteldes, et nüüd valab vastu kõrvu. (naeravad). Nii... nüüd olemegi kohal... Tere lennukiväe mehed!
- KAKS LENNUVÄELAST (segiläbi): Tere sidepoisid!
- PENSION: Ühendasime teid ka kultuurmaailmaga — sähke traadiotsad!
- LENNUVÄELANE: Olge meheks! Oligi vaja — kolisime juba eile siia koolimajja, et peatuda siin mõned päevad enne lõpliku linnakolimist ja telefoniühendusest oli päris puudus.
- SOOKAEL: Puuh, küll on mõnus istuda.
- PENSION: Eks ole? Alati on mõnus puhata, kui töö tehtud.
- SOOKAEL (lennuväelastele): Kust te siis tulite?
- LENNUVÄELANE: Olime laagris.
- NÜBLIK: Kas t... teie olete siin k... kõik lendurid?
- LENNUVÄELANE: Noh, kõik just ei ole. Eks siin lennukiväes ole igasuguseid asjamehi. Mehaanikuid ja rivimehi ja hobusemehi ja... kah tiivad (naer).
- SOOKAEL: Need on siis Pegasused...
- NÜBLIK: Kuulge, seltsimees lennukiväelane, k... kuidas õige saab lenduriks?
- LENNUVÄELANE: Noh, eks nii, nagu igaks muuks ametimehekski. Muudkui õpi.
- PENSION (Nüblíkule): Kas sa, Nüblík tahad siirduda inseneriväe asemel lennukiväkke või?
- NÜBLIK: Kas sa ise ei rääkinud äsja, et tahaksid olla lendur?
- PENSION: Rääkisin küll. Lööme kampa!
- NÜBLIK: Kui s... sina kah tahad lennukiväkke, s... siis ma jään edasi inseneriväkke (naer).
- LENNUVÄELANE: Nali naljaks, aga küllap nüüd see lennuasjandus meilgi hakkab enam levima. Näete, Nõukogude Liidus

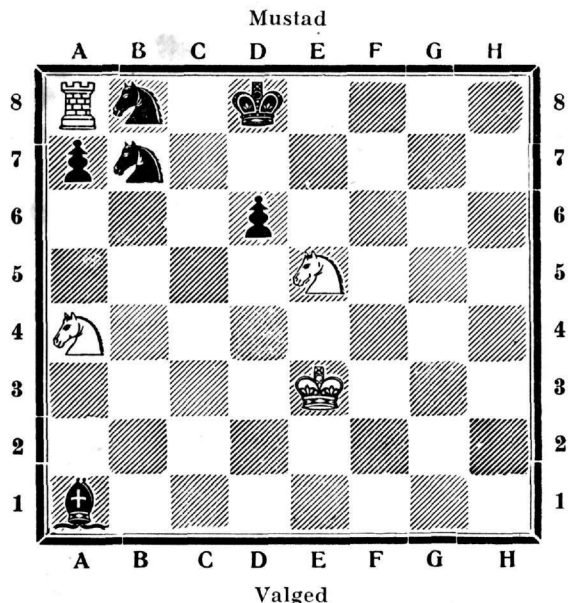
- on lennusport, parašütism ja kõik sellased asjad nii populaarsed, et aina vaata ja imesta. Iga poiss ja tüdruk õpib lendama.
- SOOKAEL: Noh, ega nüüd just igaüks kah saa. Peab ikka olema eeldusi.
- PENSION: Nüblikul kindlasti on eeldusi. Ta on lennanud küllalt. Kahest koolist lendas kartsa... (naer).
- SOOKAEL: Nagu ma kuulnud olen, olevat lennuõppimise juures kõige raskem just maandumine. Sellega olevat kõige enam tegemist.
- LENNUVÄELANE: Oh, maandumine on see kõige lihtsam asi. Mina teenin siin lennuväes kah juba ei tea mitu aastat, aga veel pole kuulnud, et keegi, kes on õhku tõusnud, oleks üles jäänud (naer).
- SOOKAEL: Teil siin muist mehi telkides kah?
- LENNUVÄELANE: Ei ole. Koolimajas oleme kõik.
- SOOKAEL: Aga seal eemal, silla juures on nagu kaks telki.
- LENNUVÄELANE: Ah seal — need on mustlased. Tulid siia eile ja löid oma puldanid üles. Tüütav rahvas. Näe, kus sa hundist räägid, seal ta ongi. Juba üks tuleb jälle (kurjasti). No mis mustlasel vaja? On juba üteldud, et siin on sõdurid ja siia pole vaja tulla!
- MUSTLANE: Aga kallis herra, kes siis nii kuri vaesel mustlasel? Mustlane nägi siia kolm ilus noorherra tulep... Kallis noorherra, las mustlane vaatab su kesi. Mina eigus räägip. Kõik tulevik eigus ütleb!
- NÜBLIK: Lase pealegi, Pension, oma kätt vaadata. Saad teada, millal kindraliks saad!
- MUSTLANE: Kallis noorherra, anna kesi... mustlane õigus räägip... (võtab Pensioni käe).
- PENSION: Ole lahke, no küll on meiesugusel ka elu! Pool päeva vea liini ja jaga maid Nüblikuga, ning kui arvad, et saad pisut puhata, siis kukub sulle mustlane kaela peale. Ah, jäta järele...
- MUSTLANE: Küll sina kuuleb, mis on eigus... (loeb monotoonselt). Ilus poiss sina oled ja uhke munder on sul seljas... Üks liiderlik meesterahvas sa ei ole, aga tütarlastega sinul hästi veab... Raha on sul olnud ja raha sul olema saab ja pahandusi on sul mööda läinud ja see mõte, mis sina praegu mõtled, täide läheb.
- Kõik mis sul mööda läinud on, see on läinud mööda ja, kõik mis tulema saab, see tuleb. Mis sul tulema mitte ei saa, see sulle ei tule. Aga kallis sõber, mis ma sulle ütlen, kaks last saab sul olema ja naise sina saad, üks kohtuasi on sul südame peal, kas on see juba olnud või tuleb see veel ja palju muret sinul sellega on, aga kõik hästi läheb. Aga kallis sõber, mis ma sulle veel ütlen, palju sõpru sinul on, aga vaata ette, kõik nendest ei ole head sõbrad. Aga kallis sõber, mis ma sulle veel ütlen: anna mustlasel kakskümmend senti!
- SOOKAEL ja NÜBLIK naeravad.
- NÜBLIK: K... kindralist ei rääkinudki! (naer).
- MUSTLANE: Kallis herra, anna vaesel mustlasel kakskümmend senti.
- PENSION: Narr, no ei tea, mispärast ma sulle kakskümmend senti peaksin andma.
- MUSTLANE: Mustlane sul tulevik eigust rääkis.
- PENSION: See kah mõni kunst. Aga ütle mis mu isa nimi on?
- MUSTLANE: Kallis sõber, kust mina tean sinu isa nimi!
- PENSION: Siis pole su tarkus kuigi suur. Mina võin sinu isanime ütelda.
- MUSTLANE: Oi herra, kui ilus nalja teeb!
- PENSION: Ei tee ma midagi nalja. Kuidas su nimi on?
- MUSTLANE: Minu nimi on Adam Mitrovski.
- PENSION: No vaat! Siis on su isa vana Mitrovski! (paus).
- SOOKAEL: Õigus jah, kuramus! Hehee!
- LENNUVÄELANE: Ahahh, kas said nüüd, mustlane!
- MUSTLANE (kogelevalt): Kallid herrad...
- LENNUVÄELANE (lõbusalt): Pole nüüd enam midagi „kallid herrad“. Nüüd sattusid mehele, kes sinu naha üle kõrvade tõmbas. Lase aga nüüd ruttu jalga, muidu nõuab kapral sinult kakskümmend senti!
- NÜBLIK: Ega, jah, P... pensioniga ei tasu mustlaselgi vaidlema hakata.
- LENNUVÄELANE: Olete mul mehed küll! Seltsimees kapral, astuge oma meestega sisse, lähme vaatama, mis kokad meile kehakinnituseks pakuvad.
- PENSION: See on mõistlik jutt. Reamees Sookael ja noor Nüblik — lõõgem pambud maha ja olgem lennuväe seltsimeeste külalised.
- Elagu lennuväelased!

MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ülesanne nr. 20.

Koostanud L. Kaiev („64“, 1940).

Valged algavad ja võidavad. Lahendus ilmub järgmises numbris.

Ülesande nr. 19 lahendus.

1. Rc3—e4 Of6—e7 (Ähvardas 2. Va2 ja Rc5)
2. Vd2—d7 Oe7—h4 3. Vd7—h7 Oh4—e1 4. Vh7—h1 Oe1—a5 5. Vh1—a1 ja valged võidavad.

Nõukogude malekunst.

Katkend P. Kerese ja S. Flohri ühisest artiklist maleajakirjale „Šahmatõ v SSSR“ nr. 6 (Juuni 1940).

Kogu malemaailm on tänulik nõukogude maletajaile selle võimsa tõuke eest, mille nad on andnud malemängu arengule.

Suure rõõmu ja rahuldusega tahame edasises peatuda Nõukogude Liidu maletajate loovail saavutustel. Väljendasime sihilikult „maletajate“, mitte aga „meistrite“, kuna sageli on teinud tähtsaid avastusi avangutes esimese kui ka teise järgu maletajad. Mitte olles eriteadlased ülesannete ja etüüdide loomingu alal, puudutame ainult praktilist mängu. Ent küllaltki hästi saame aru ja hindame vast surnud meister Grigorjevi, Troitski, Kubbeli, Herbstmann'i ja teiste nõukogude maleülesannete komponeerijate kõrgeandelisi töid, mis kogu malemaailmas juba ammu on võitnud suure tunnustuse ja evivad samasugust õigust surematusele nagu näiteks Morphi partiid. Erilise teenena Troitski tööd, kes erakorralise täpsusega ja täiuslikkusega on analüüsinud lõppmängu: kuningas ja kaks ratsut kuninga ja etturi vastu. Need Troitski avastused mahutatakse kõhklemata kõigisse malemängu õpperaamatuisse.

Kui oleks kohandatud maailmameistri nimetus ka maleülesannete loojaile, siis pidanuks võistlus sellele tiitlile toimuma Troitski ja Kubbel'i vahel. Väga näitlik on, et Troitski leiab kergelt õige la-

henduse igas lõppmänguseisus, milles kuningas + kaks ratsut kuninga + etturite vastu, samal ajal aga näiteks üks tuntumaid suurmeistreid ei osanud demonstreerida võidujätku oma turniiripartiiis. Oma teooria on Troitski täpselt ja põhjalikult avaldanud oma raamatus „Maleetüüdid“.

Selleks, et avaldada kõike seda uut, mille nõukogude meistrid on loonud avangu-teoorias, vajaksime väga mahukat raamatut. Peame seepärast piirduma ainult nende tähtsamate ja originaalsemate ideede avaldamisega. Praegusaja maleteooria suunda määravad nõukogude meistrite analüüsid on väärtuslikud ja õpetlikud igale maletajale — olgu ta siis suurmeister või isegi maailmameister. Nõukogude maletajad töötavad väga hoolsalt ja suure vastutustundega ja seepärast on nende otsingud ja avastused peagu alati veatud. Harva võib nende analüüsides leida „auku“. Nõukogude meistrite fantaasiaküllaldasele ja algatust püüdvale stiilile vastavad ka kõvenduse otsingud mitmesugustes atakeerivais süsteemides. Ent viimaseil aastail on nõukogude meistritel välja arenenud samal ajal ka kaitsetehnika ja paljudes avangutes on nad leiutanud parimaid jätke mustadele.

Maleteooria arengu alal kõik nõukogude meistrid töötavad nagu üks mees. Erakorraliselt hiilgavas maleteoreetikuks osutub paljude uute ideede leiutaja Rauzer, kes on rikastanud ja täiendanud rea juba tuntuid süsteeme.

Suuri teeneid evivad sel alal Botvinnik ja Loevenfiš. Väljapaistvad maleteoreetikud on ka Belavenets, Panov, Judovič.

Kui Flohr esmakordselt 1933. a. sõitis Moskvasse, koges ta ka ise nõukogude maletajate loovate saavutuste jõudu. Juba pärast 5-min. mängu partiiis Botvinnikuga sattus Flohr raskesse seisus — ja seda avangus, mida, nagu temafe nais, tundis ta risti ja põiki.

Siin selle partii algus:

Botvinnik — Flohr.

1. e2—e4 c7—c6 2. d2—d4 d7—d5 3. e4:d5 c6:d5 4. c2—c4 Rg8—f6 5. Rb1—c3 Rb8—c6 6. Oc1—g5.

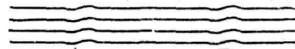
See Botvinniku käik kõvendab tunduvalt kogu süsteemi ja on tööletud Panovi poolt. Esimeses matšipartiiis Botvinnik ei leidnud parimat jätku ja ülekaalu ei saavutanud, ent 9. partiiis ta purustas Flohri järgmiselt:

6. ... d5:c4 7. d4—d5 Rc6—e5 8. Ld1—d4 Re5—d3+ 9. Of1:d3 c4:d3 10. Rg1—f3!

Esimeses partiiis mängiti 10. ... O:f6? 10. ... g7—g6 11. Og5:f6 e7:f6 12. 0—0 Ld8—b6 13. Vf1—c1+ Ke8—d8 14. Ld4—h4! g6—g5 15. Lh4—h5 valgetele võidetud seisuga.

1935. a. Botvinnik'uga mängides proovis Spielmann käiku 6. ... Ld8—b3 (peale 6. Oc1—g5), ent peale 7. c4:d5 Lb6:b2 8. Va1—c1 Rc6—b4 9. Rc3—a4 Lb2—a2 10. Of1—c4 Oc8—g4 11. Rg1—f3 mustad loobusid. See on kõige kiirem kaotus Spielmannil kogu ta 35 a. malepraktika kestusel.

Pärast kaotust 9. partiiis jõudis Flohr otsusele, et parimaks vastuseks 6. Og5 peale on käik 6. ... e6, mis viib vastuvõetud lipugambiidi seisus. Seda retsepti kasutas Kmoh Botvinniku vastu 1934. a. Leningradis turniiril. Peale 6. ... e6 7. Rf3 Oe7 8. c5 ja edaspidi Ob5 on mustad surutud. Meister Kasparjan tegi kogu variandile detailse analüüsi. Ta tõestas, et 6. ... e6 on täiesti vastuvõetav mustadele. Ainult et mustad peavad kinni pidama käikude täpset järjekorda ja mitte liiga vara arendama ratsut väljale c6. Lipuratsu asudes väljal b8 on jätk c4—c5 mustadele ohutu, kuna järgneb läbimurre b7—b6. Seepärast on valgetele parim, kui nad pärast Od3—dc lähevad üle vastuvõetud lipugambiidi varianti.

Igal nädalal ilmuva

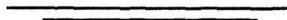
„Raadiolehe“

sisuks on kodu- ja välismaa jaamade saatekavad, hulk huvitavaid ja selgitavaid artikleid, illustreeritud rikkalikult piltidega, mis pakuvad raadiokuulajale ülevaadet järgneva nädala raadiosündmustest.

„Raadioleht“

ärgu puudugu ühegi raadiosõbra laualt.

Et „RÄADIOLEHE“ saamine oleks alati kindlustatud, selleks tellige endale „RÄADIOLEHT“ postiga aasta peale, mis maksab 6,5 krooni.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused.

Toimetuse ja talituse aadress:

Riigi Ringhääling, Tallinn.

